

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

BAKALÁŘSKÝ PROJEKT

2013

Kateřina Odstrčilová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Kateřina Odstrčilová

**Preventivní programy pro ZŠ s využitím
dramatických aktivit**

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Milena ÖBRINK HOBZOVÁ

Obor: Sociální pedagogika

Olomouc 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářský projekt vypracovala samostatně a uvedla v něm veškeré zdroje, ze kterých jsem při psaní čerpala.

V Olomouci dne

.....

podpis studentky

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Mileně Öbrink Hobzové za odbornou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ	9
1.1 Základní informace o DDM	9
1.2 Školní vzdělávací program	11
1.3 Ekonomická situace DDM	13
1.4 Zkušenosti s podáváním projektů.....	16
1.5 Inovační potenciál	17
1.6 SWOT analýza DDM KRASOHLLED Zábřeh.....	19
2 POPIS PROJEKTU	23
2.1 Předmět projektu	23
2.2 Cíl projektu.....	24
2.3 Cílová skupina projektu.....	27
2.4 Výstup projektu	27
2.4.1 Význam dramatické výchovy ve vzdělávání.....	27
2.4.2 Metody používané v programu.....	28
2.4.3 Zaměření projektu na skupinovou dynamiku	34
3 PREVENTIVNÍ PROGRAM PRO ZŠ S VYUŽITÍM DRAMATICKÝCH AKTIVIT	37
3.1 Charakteristika cílové skupiny žáků.....	37
3.1.1 Charakteristiky raného školního věku	37
3.1.2 Charakteristiky středního školního věku.....	39
3.1.3 Šikana jako příklad rizikového chování dětí mladšího školního roku.....	41
3.2 Motivace a pravidla bezpečného prostředí	45
3.3 Charakteristika současného a budoucího stavu	46
3. 4 Obecná charakteristika jednotlivých setkání	46
3.4.1 Popis a cíle 1. setkání	47

3.4.2 Popis a cíle 2. setkání	48
3.4.3 Popis a cíle 3. setkání	49
3.4.4 Popis a cíle 4. setkání.....	49
3.5 Struktura setkání	50
3.6 Průběh konkrétních setkání.....	52
3.6.1 Průběh 1. setkání	52
3.6.2 Průběh 2. setkání	61
3.6.3 Průběh 3. setkání	68
3.6.4 Průběh 4. setkání	78
4 ZHODNOCENÍ PRAKTICKÉHO POUŽITÍ PROGRAMU	85
4.1 Návaznost projektu na další aktivity	88
4.2 Návaznost dalších aktivit na projekt	88
4.3. Minimalizace rizik spojených s realizací programu.....	91
5 TECHNICKÉ ŘEŠENÍ PROJEKTU.....	93
5.1 Harmonogram projektu	93
5.2 Organizační zajištění projektu	93
5.3 Návrh finančního řešení projektu.....	94
ZÁVĚR.....	96
POUŽITÉ ZDROJE.....	98
SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK	101
SEZNAM PŘÍLOH	102
Příloha č. 1 Nabídka výukových programů DDM Zábřeh	102
Příloha č. 2 test Panáčků nálad 1.verze	104
Příloha č. 3 test Panáčků nálad 2.verze	105
Příloha č.4 Piktogramy pro komunitní kruh	106
Příloha č. Žádost o zařazení projektu mezi významné projekty Olomouckého kraje.....	107

ÚVOD

Pro bakalářský projekt jsem si vybrala téma využití dramatických aktivit v prevenci rizikového chování u žáků 2. a 5. tříd základních škol. Vzhledem k tomu, že situace rizikového chování na základních školách je závažným pedagogickým i společenským problémem, je nutné, aby se třídní kolektivy maximálně věnovaly prevenci a jejím opatřením. Využití dramatických aktivit v prevenci je přirozenou cestou k získání informací o dětech a vzájemných vztazích ve skupině, porozumění a rozvoji pozitivních postojů a hodnot. Prevence rizikového chování na základních školách je velmi důležitou součástí výchovy a vzdělávání, protože dobré vztahy, motivace žáků a bezpečné školní prostředí výrazně ovlivňují celkový proces výchovy a vzdělávání. Dramatické aktivity podporují komunikaci, umožňují sebepoznávání a rozvíjejí pozitivní vnímání druhých a schopnost spolupráce. Propojení dramatických aktivit s formou osobnostně-sociální výchovy je vhodnou alternativou pro využití ve výchově a vzdělávání.

Cílem projektu je navrhnout preventivní program s využitím dramatických aktivit. Programy se budou soustředit na posílení dobrých vztahů ve třídě, na vytváření bezpečného prostředí, rozvíjení pozitivních vazeb a komunikace. Tímto napomáhá prevenci šikany a rizikového chování žáků. V projektu navrhujeme čtyři na sebe navazující setkání, ve kterých je vždy zvoleno téma a jednotlivé dramatické hry a aktivizační metody. V těchto aktivitách jde o rozvíjení všech klíčových kompetencí, především kompetencí k řešení problémů, dále pak kompetencí komunikačních, sociálních a personálních a občanských. První kapitola poskytuje charakteristiku zařízení DDM Krasohled Zábřeh, pro který je projekt určen. Druhá

kapitola se zabývá popisem projektu, jeho předmětem, cílem a výstupem. Popisuje význam dramatické výchovy a zvolené metody práce. Třetí kapitola uvádí cílovou skupinu žáků, pro kterou je projekt určen, a také se zabývá projevy rizikového chování dětí na 1. stupni základní školy. Věnuje se motivaci a pravidlům bezpečného prostředí při realizování programu a upřesňuje obecnou charakteristiku a strukturu jednotlivých setkání. V této kapitole popisujeme průběh aktivit během konkrétních setkání i s doporučením a časovou dotací jednotlivých aktivit. Čtvrtá kapitola se zabývá návazností projektu na další aktivity a také návazností dalších aktivit na projekt. Věnuje se rovněž minimalizaci rizik spojených s realizací aktivit v třídních kolektivech. V páté kapitole prezentujeme harmonogram a organizační zajištění projektu a návrh řešení finančního rozpočtu.

Závěrečná šestá kapitola je shrnutím výsledků práce a obsahuje seznam použitých zdrojů, příloh a tabulek.

1 CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ

1.1 Základní informace o DDM

Dle rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje, odboru školství, mládeže a tělovýchovy je s účinností od 1. 7. 2009 je zapsán do školského rejstříku název právnické osoby:

Dům dětí a mládeže Krasohled Zábřeh

Adresa: Školská 349/9, 789 01 Zábřeh

Identifikátor právnické osoby: 600 148 629

IČ: 60 801 514

Právní forma: příspěvková organizace¹

Dům dětí a mládeže Krasohled v Zábřehu je výchovně vzdělávací zařízení pro volný čas dětí a mládeže, jehož zřizovatelem je město Zábřeh. Organizace je školským zařízením pro zájmové vzdělávání. Hlavním účelem této organizace je zajišťování výchovných, vzdělávacích, zájmových, popřípadě rekreačních akcí, dále osvětová činnost pro žáky, studenty, pedagogické pracovníky, nebo další osoby, jako i participace na domácích a mezinárodních projektech. Činnost Domu dětí a mládeže je realizovaná pravidelnou, příležitostnou a spontánní formou.²

¹Rozhodnutí o zápisu DDM Zábřeh do školského rejstříku. In: KÚOK/43536/2009/OŠMT/7251. 2009.

²DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 3.[cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyrojni-zpravy>.

DDM Krasohled Zábřeh spadá do bývalého okresu Šumperk v Olomouckém kraji. Dům dětí a mládeže Krasohled je situován v centru města v budově bývalé Masarykovy školy, k níž patří i rozsáhlé hřiště. Venkovní prostory jsou přínosem zejména v letním období, neboť jsou často využívány pro výuku. Budova DDM využívá ke své činnosti tyto prostory: keramickou dílnu, zrcadlový sálek, skladovací prostory, výukovou učebnu, hernu pro batolata, výstavní místnost, ICT učebnu, tělocvičnu, aulu – hernu pro děti, klubovnu pro externisty, retro místnost, několik kluboven, ateliér a rozsáhlé hřiště. K výuce tanečních kroužků Markovička je využíván Kulturní dům v Postřelmově a pro výuku stolního hokeje herna na stadionu v Zábřehu. Při akcích jako je Bambiriáda, Den Země nebo Mezinárodní folklorní festival „V Zábřeze na renko“ využívá DDM lesopark u bývalých kasáren.³

Personální složení DDM je celkem 10 zaměstnanců - 5 pedagožek volného času a 5 provozních zaměstnanců. Aby byla zajištěna činnost v zájmových útvarech, jsou využíváni zkušení externisté. V minulém školním roce pracovalo v DDM 49 externistů.⁴

V současné době je aktuální hledání vhodných prostor pro umístění DDM Krasohled Zábřeh. Rada města Zábřeh a školský odbor se shodují na udržení DDM Zábřeh ve městě, liší se pouze názory na to, kde bude mít DDM zázemí.

³DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 3. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

⁴DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 7. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

1.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) nese název Krasohled a klade si za cíl „formovat v každém jedinci kreativního člověka s aktivním přístupem k životu“.⁵

ŠVP rozvíjí tyto kompetence: Kreativní přístup, radost z prožitků a výsledků práce, aktivní přístup každého, spontánní činnosti, otevřenost v širokém pojetí, hra jako výchovný a vzdělávací prostředek, lidský přístup, empatie, dovednosti – k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.⁶

Dům dětí a mládeže zajišťuje výchovnou, vzdělávací a zájmovou činnost, která probíhá pravidelně v zájmových kroužcích, zaměřených na sport, tanec, dramatickou výchovu, jazyky, keramiku, výtvarnou a ekologickou výchovu, turistiku a horolezectví. Délka trvání kroužků je v rozmezí 1 – 3 hodin týdně.⁷

Nabídka příležitostných akcí Domu dětí a mládeže zahrnuje jak tradiční, tak i nové aktivity, které jsou reakcí na požadavky a poptávku veřejnosti. Akce jsou určeny pro členy zájmových kroužků mimo schůzky a pro širokou veřejnost. Patří sem například Den otevřených dveří – Startování, V našem parku straší, Dětský svět na Zábřežském jarmarku,

⁵DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 5.[cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

⁶DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 5.[cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

⁷DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 3.[cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

Wintershow, Zábřežská opona, Výtvarná a literární soutěž Welzlování, Den Země, Bambiriáda a jiné.⁸

Spontánní činnost DDM Krasohled je realizovaná od roku 2007/2008, kdy zařízení mohlo dočasně využívat nové prostory pro svou činnost na Školské ulici. Tato otevřená herna umožňuje dětem a mladým lidem kvalitní trávení volného času, zajišťuje bezpečný prostor a umožňuje možnost setkávání. Maminkám s dětmi slouží odpolední herna pro batolata. Herna je vybavena stolem na stolní tenis, trampolínou, fotbálkem. K dispozici je místo na odpočinek, relaxační křesla, stolní hry, internet, šipky apod. Otvírací doba klubu Krasohled je denně od 13.00 do 20.00 hodin. Hernu mohou navštěvovat děti od 6 do 18 let, vstup je za poplatek 10,-Kč. Pokud děti navštěvují kroužek, je vstup na průkazku DDM. Rozšířením nabídky je otevřená keramická dílna, která je určena nejen dětem, ale dospělým. Keramická dílna pro veřejnost je otevřená 1x týdně.⁹

Další oblastí jsou výukové programy pro MŠ, ZŠ a SŠ. Jsou realizovány od jedné hodiny až do čtyřhodinového rozsahu. Například: Čtvero ročních období, Klima ve třídě, Multikultura, Výběr povolání, Muzikoterapie, Vánoce, Velikonoce atd.¹⁰

Podrobnější popis současných výukových programů probíhajících v DDM Zábřeh je uveden v příloze č. 1.

⁸DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 10. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

⁹DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 11. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

¹⁰DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 13.[cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

Nedílnou součástí DDM Krasohled je pořádání postupových soutěží MŠMT. Patří sem okrskové kolo recitace – Dětská scéna, přehlídka dětských divadel – Zábřežská opona, okrsková soutěž zpěváčků – Moravský zvoneček.¹¹

V době prázdnin Dům dětí a mládeže organizuje dětem zimní a letní tábory, příměstské tábory, letní putování a soustředění. Během roku je nabídka doplněna víkendovými aktivitami, které jsou určeny jak členům zájmových kroužků, tak zájemcům z řad veřejnosti.¹²

Dům dětí a mládeže aktivně realizuje mezinárodní činnost, kterou provádí s tradičními partnery projektů z Polska a Litvy. Mezi další partnery, s kterými je spolupráce rozvíjena, nebo jsou účastníky pilotních akcí z Chorvatska, Polska, Německa, Finska a Slovenska.¹³

1.3 Ekonomická situace DDM

Dle dodatku č. 7 ke zřizovací listině Domu dětí a mládeže v Zábřehu, odst. VII. k finančnímu hospodaření příspěvkové organizace „příspěvková organizace hospodaří s peněžními prostředky získané vlastní činností, přijatými z rozpočtu zřizovatele a s prostředky svých fondů a s prostředky od fyzických a právnických osob, včetně finančních prostředků ze zahraničí. Zřizovatelem DDM Krasohled je Město Zábřeh, jehož prostřednictvím dostává DDM rozpočtové prostředky na zabezpečení svého fungování. Zřizovatel poskytuje příspěvek na provoz. Vztah rozpočtu příspěvkové organizace k rozpočtu zřizovatele lze

¹¹DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 14. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

¹²DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 15. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

¹³. DDM Krasohled Zábřeh [online]. 2012 [cit. 2012-11-30]. Dostupné z:< <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/kdo-jsme>.

během roku změnit v neprospěch příspěvkové organizace jen ze závažných příčin. Pokud příspěvková organizace vytváří ve své doplňkové činnosti zisk, může jej použít ve prospěch své hlavní činnosti, nebo zřizovatel může povolit jiné využití tohoto zdroje.¹⁴

Dům dětí a mládeže využívá k získání dalších zdrojů vlastní příjmy z pravidelných i příležitostných aktivit, ze spontánní činnosti, z prázdninové činnosti, za poskytnuté služby, za pronájmy, z grantů a dotací, z úroků a z další doplňkové činnosti.¹⁵

Doplňková činnost je v DDM Krasohled realizována formou nabídky elektronickou poštou různým školám a organizacím, jde o nabídku zapůjčení sportovního vybavení, pronájem prostor, organizaci sportovních a kulturních akcí.¹⁶

	2010	2011
Celkem výnosy	5 781 113,93 Kč	5 631 075,14 Kč
Platy MŠMT	2 649 000,00 Kč	2 689 598,00 Kč
Granty a dotace	482 986,00 Kč	368 594,00 Kč
Provozní příspěvek Zábřeh	1 300 000,00 Kč	1 300 000,00 Kč
Doplňková činnost	525 186,00 Kč	387 055,00 Kč
Celkem příjmy z činností:	816 961,93 Kč	885 828,14 Kč
Akce	245 571,30 Kč	208 721,00 Kč
Výukové programy	94 135,00 Kč	97 025,00 Kč
Sponzorské dary	2 000,00 Kč	6 000,00 Kč

¹⁴ Zřizovací listina, dodatek č.7 ke zřizovací listině Domu dětí a mládeže, nové úplné znění ze dne 19.12.2007.

¹⁵ DDM Krasohled Zábřeh .Výroční zpráva 2011-2012 [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 20. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

¹⁶ DDM Krasohled Zábřeh [online]. 2012 [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: < <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/kdo-jsme>.

Kroužky	317 947,00 Kč	356 450,00 Kč
Letní činnost	155 871,00 Kč	216 390,00 Kč
Úroky	1 357,63 Kč	1 242,14 Kč

Tabulka č. 1 – Přehled výnosů DDM Zábřeh v letech 2010 -2011¹⁷

Z hlediska výdajů spojených s provozem DDM Zábřeh je možné vyčlenit přímé výdaje a provozní výdaje. Mezi přímé výdaje patří finanční prostředky na platy pedagogických a nepedagogických pracovníků ze státního rozpočtu. Pro rok 2012 to bylo 2 879 700,- Kč. Dále DDM dostává od zřizovatele tedy města Zábřeh, na energie 670 tis. a na provoz 230 tis.¹⁸

2007	2008	2009	2010	2011
2.484.700,	2.422.000,-	2.587.158,-	2.649.000,-	2.689.598,-

Tabulka č. 2 – Přehled přímých výdajů DDM Zábřeh v letech 2007 - 2011¹⁹

Provozní výdaje zahrnují výdaje na energie, opravy majetku, odpisy majetku, nákup kancelářského, školního a hygienického materiálu, pohonných hmot, úhradu poštovního, služeb telekomunikací, nájemného, pojistného, pořízení nábytku do DDM.²⁰

¹⁷ DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 20. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

¹⁸ Informace poskytnuta ředitelem organizace DDM Krasohled Zábřeh PhDr. Richard aHrdiny , 29.12.2012.

¹⁹ DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 20. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

²⁰ DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 19. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

1.4 Zkušenosti s podáváním projektů

Dům Děti a mládeže Krasohled dokončil projekt *Klíče pro život*, který realizoval Národní institut dětí a mládeže společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy od dubna 2009 do února 2013 realizoval národní projekt s názvem: *Klíče pro život – Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání*.

Cílem projektu Klíče pro život bylo vytvoření systému podporujícího trvale udržitelný rozvoj zájmového a neformálního vzdělávání, zvýšení kvality a rozšíření nabídky tohoto vzdělávání.²¹

Projekt byl spolufinancován evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Do tohoto projektu byl vybrán Dům dětí a mládeže KRASOHLÉD Zábřeh. Záměrem veřejné zakázky byla tvorba a pilotáž vzdělávacích programů v oblasti průřezových témat. Hlavními realizátory projektu byli ti, kteří pracují s dětmi a mladými lidmi v rámci jejich volného času v organizacích celé České republiky. Na Zábřežsku bylo v rámci veřejné zakázky realizováno 12 projektů těmito organizacemi: DDM KRASOHLÉD Zábřeh, ZŠ B. Němcové Zábřeh, ZŠ Školská Zábřeh, Dětský svět Zábřeh, Areál Pivoňka o.p.s., JUNÁK – svaz skautů a skautek ČR STŘEDISKO Skalička v Zábřehu. Sdružení přátel a folkloru Severní Hané Postřelmov 41, přední hlídka Royal Rangers. Ostatní projekty realizovaly organizace ze Šumperka, Prostějova, Přerova a Náměčic na Hané: DDM a ZpDVPP Vila Doris

²¹ DDM Krasohled Zábřeh. *Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, s. 3. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

Šumperk, ZŠ Prostějov ul. Vladimíra Majakovského, Středisko volného času ATLAS a BIOS Přerov, DDM Orion Němčice nad Hanou.²²

Účast DDM Zábřeh na tomto projektu shrnul současný ředitel, PhDr. Richard Hrdina, těmito slovy: „Projekty realizované volnočasovými organizacemi jsou dobrá věc. Je nutné důkladné zpracování a podrobné vypracování jednotlivých témat. Projekt Klíče pro život byl velmi rozsáhlý, bylo do něj zapojeno mnoho organizací a nastíněno mnoho témat, tak došlo ke ztrátě cíle a idee projektu. Přijatelný by byl v menším záběru.“²³

V letošním roce 2013 žádal DDM Krasohled Zábřeh o investici od MAS HORNÍ POMORAVÍ o.p.s. na zřízení klubovny zdraví, ale dotaci nedostal.

1.5 Inovační potenciál

Vzhledem k tomu, že na místo ředitele DDM Krasohled Zábřeh nastoupil pan PhDr. Richard Hrdina v září 2012, je jeho působení v organizaci velmi krátké. Přesto má jasnou a ucelenou představu o vedení organizace, nových možnostech a inovačních postupech pro DDM Krasohled Zábřeh.

Z Koncepce rozvoje Domu dětí a mládeže (současnost, vize a perspektivy), zpracované k výběrovému řízení na pozici ředitele, vyplývá, že: „Hlavní vize DDM Krasohled Zábřeh spočívá ve vybavení jedince potřebnými kompetencemi a všeobecnými znalostmi nutnými k jeho dalšímu osobnostnímu, mentálnímu či tělesnému rozvoji.“²⁴ Mimo jiné budou preferovány dílčí cíle, například realizace evropských i domácích projektů, získávání grantů

²²DDM Krasohled Zábřeh .*Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012. s. 3. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

²³ Téma: Projekt klíče pro život, realizovaný v DDM Krasohled Zábřeh. Informace poskytl PhDr. Richard Hrdina, ředitel organizace, Zábřeh 29.12.2012.

²⁴ *Koncepce rozvoje Domu dětí a mládeže (současnost, vize a perspektivy)*. 2012. PhDr. Richard Hrdina.

a dotací, příp. sponzorských darů, spolupráce se zřizovatelem, městem Zábřeh a se Zábřežskými mateřskými, základními a středními školami, vytváření pozitivního renomé DDM a prevence rizikového chování dětí a mládeže, podpora zdravého životního stylu.²⁵

Zajímá nás inovační potenciál tak, jak jej vidí současné vedení. Podle PhDr. Hrdiny „do budoucnosti bude inovace probíhat v nabídce zájmových kroužků a aktivit. Půjde o zaměření se na nové trendy v souvislosti s aktuální poptávkou veřejnosti a také o účelnost a efektivnost fungování těchto aktivit“.²⁶

Tato vize se promítá i do připravovaného projektu tím, že chceme přispět k rozvoji daného DDM, doplnit nabídku preventivních programů a tu nabízet školám. Preventivní program pro DDM Zábřeh je rozšířením nabídky výukových programů a především cíleně zaměřený nerizikového chování. DDM má možnosti a prostředky k realizaci těchto programů. Programy mohou pomoci nejen jednotlivým třídním kolektivům v prevenci sociálně patologických jevů, ale i Domu dětí a mládeže ke zviditelnění a propagaci zařízení.

²⁵ *Koncepce rozvoje Domu dětí a mládeže (současnost, vize a perspektivy)*. 2012. PhDr. Richard Hrdina.

²⁶ Téma: Inovační potenciál DDM Krasohled Zábřeh. Informace poskytl PhDr. Richard Hrdina, ředitel organizace, Zábřeh 29.12.2012.

1.6 SWOT analýza DDM KRASOHLÉD Zábřeh

Vize organizace	
<ul style="list-style-type: none">• DDM má k dispozici vhodný prostor pro realizaci volnočasových aktivit.• Dostatek finančních prostředků pro provoz DDM.• Stabilita zaměstnanců pro budoucí vývoj DDM.• DDM Zábřeh má zajištěn vícezdrojové financování.• Spolupráce se ZŠ při tvorbě výukových programů, které vycházejí z poptávky ZŠ.• Organizace má ucelený systém ve spolupráci s dobrovolníky a studenty SŠ v Zábřeze.• Inovativní nabídka zájmových kroužků.	
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• opora města Zábřeh, zastupitelstva a kraje;• působení organizace v preventivní oblasti a získané podvědomí veřejnosti o DDM ve městě a okolí;• široká nabídka zájmových aktivit a výukových programů;• pedagogičtí zaměstnanci DDM a jejich možnosti tvůrčí práce a realizace	<ul style="list-style-type: none">• nejasné umístění DDM v budoucnosti;• střídání zaměstnanců DDM, nestabilita;• nedostatečná spolupráce se školskými institucemi ohledně poptávky po výukových programech;• slabá schopnost zaměstnanců přijímat nové podněty pro vytváření

<p>inovativních programů a aktivit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktivní spolupráce externích pracovníků. 	<p>programů.</p>
<p style="text-align: center;">Příležitosti</p>	<p style="text-align: center;">Hrozby</p>
<ul style="list-style-type: none"> • větší spolupráce se školami, školkami a dalšími organizacemi zabývající se zájmovou činností dětí ve volném čase a neziskovými organizacemi; • získání finančních prostředků z EU, z různých fondů, od města, kraje; • větší spolupráce DDM s dobrovolníky a studenty středních škol v Zábřeze; • záštita města při pořádání kulturních akcí. 	<ul style="list-style-type: none"> • nenalezení vhodných prostor; • finanční krize; • finanční nedostupnost zájmových kroužků; • výskyt sociálně patologických jevů a nezájem dětí o zájm. kroužky a aktivity DDM; • neschopnost DDM k inovaci a realizaci nových nabídek; • nezájem zaměstnanců inovovat svoji činnost; • neprovázanost v nabídce DDM k poptávce ZŠ a veřejnosti.

Tabulka č. 3. SWOT ANALÝZA

Komentář:

V současném stavu je DDM KRASOHLÉD Zábřeh ve fázi hledání vhodných prostor, neboť musí opustit dosud využívané prostory. Ze SWOT analýzy vyplývá, že silnou stránkou organizace je zejména podpora města a kraje a rozsáhlé působení organizace v preventivní oblasti. DDM disponuje širokou nabídkou zájmových aktivit pro děti a mládež a povědomí veřejnosti o organizaci ve městě a okolí. Výhodou a přínosem organizace jsou možnosti tvůrčí práce pedagogických pracovníků DDM při tvorbě a realizaci inovativních programů a aktivit a spolupráce externích pracovníků, podílejících se na činnosti DDM.

Slabou stránkou organizace je současný stav, kdy se pro organizaci hledají vhodné prostory pro provoz DDM ve městě. Organizace nemá jasnou představu o místě, kde bude moci realizovat svoji činnost v budoucnosti. DDM Zábřeh zatím dostatečně nevyužívá spolupráce s ostatními školskými institucemi z hlediska jejich poptávky po výukových programech a aktivitách DDM. Dalším oslabujícím faktorem organizace může být nestabilita zaměstnanců DDM a nedostatečná schopnost zaměstnanců přijímat nové podněty pro tvořivou a inovativní práci.

Příležitostí pro organizaci by mohla být ucelenější spolupráce se základními školami, která by vycházela především z poptávky škol pro konkrétních programech a aktivitách. Stabilní oporou organizace by se mohla stát spolupráce s dalšími organizacemi, studenty středních škol a dobrovolníky, kteří by se mohli soustavně podílet při organizování aktivit Domu dětí a mládeže. Vhodným stimulem pro příznivý vývoj DDM Zábřeh je získávání zdrojů z finančních prostředků EU, z různých fondů a grantů a využití záštity města v pořádání kulturních akcí.

Možnou hrozbou může být, že se DDM nepodaří nalézt vhodné prostory pro provoz DDM. Stejně tak i finanční krize a finanční nedostupnost zájmových kroužků pro děti a mládež a také nezájem zaměstnanců inovovat svoji činnost. Rizikem může být i rozdíl mezi nabídkou aktivit DDM a poptávkou z řad škol i veřejnosti. Riziko přináší i zvěšující se výskyt sociálně patologických jevů a nezájem dětí o zájmové kroužky a aktivity organizované DDM.

Do budoucna by se Dům dětí a mládeže kromě získání vhodných prostor pro provoz měl zaměřit na efektivní využívání silných stránek organizace. Pro příznivý vývoj DDM Zábřeh bude vhodné aktualizovat nabídku programů a aktivit, které budou vycházet z poptávky škol a veřejnosti. Důležitým prvkem příznivého vývoje je vzdělávání pedagogických pracovníků a rozvíjení jejich tvořivosti. K optimálnímu rozvoji organizace přispěje účinnější a pravidelnější spolupráce s dalšími organizacemi, například s pomocí dobrovolníků, studentů střední školy sociální a veřejnosti.

2 POPIS PROJEKTU

Projekt může být vhodnou alternativou k rozšíření minimálního preventivního programu na ZŠ a zároveň může být pomůckou pro pedagogy ve výchovném působení zaměřeném na prevenci rizikového chování, která je velmi důležitou oblastí výchovně-vzdělávacího procesu.

2.1 Předmět projektu

Projekt je zaměřený na posilování dobrých vztahů ve skupině, a tím napomáhá prevenci proti šikaně a bezpečnosti školního prostředí. K problematice šikany na Základních školách a školských zařízeních vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování.

Cílem je upozornit na závažnost a aktuálnost šikanování a poskytování základních informací k prevenci a řešení této problematiky. V jednotlivých článcích se zabývá charakteristikou a projevy šikanování, odpovědnosti školy za bezpečnost dětí a ochranu zdraví a k tomu příslušné právní ustanovení dle trestního zákona. Metodický pokyn uvádí formou preventivních opatření proti šikanování na školách. V tomto směru vyhláška věnuje pozornost podpoře pozitivních vzájemných vztahů, vytváření bezpečného prostředí, podpora solidarity a tolerance, rozvíjení spolupráce atd. Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za aktivity školy v oblasti prevence šikanování a to komplexním způsobem. Zásadní je preventivní strategie, která je součástí Minimálního preventivního programu školy.²⁷

²⁷ *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, [online]. 2013[cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>.

Pedagogičtí pracovníci jsou povinni důsledně vést žáky k osvojování norem, založených na demokratických principech a zavazuje je k uvědomování důležitosti budování pozitivních vztahů a příznivé atmosféry. Ve školním řádu je vhodné mít jasně stanovená pravidla chování a sankce za porušení.

Metodický pokyn MŠMT se také zabývá pravidly, cíli, strukturou pro vytvoření programu prevence proti šikanování na konkrétních školách, jehož hlavní součástí je krizový plán, který má minimalizovat škody v případech, kdy došlo k šikaně.

Škola neplní pouze informační a vzdělávací funkci, ale stále výrazněji přijímá mimo jiné i funkci socializačně-výchovnou. V procesu řízení vyučování se tak mění úloha učitele, který má být průvodcem realitou a pomocníkem mladému člověku být integrovanou a socializovanou osobnost. Cílem školy není pouze předávat a reprodukovat poznatky, ale hlavně pomoci žákovi získat klíčové dovednosti, které mu umožní vzdělávat se celý život a vyrovnávat se adekvátně se změnami v jeho životě. Ve vyučování jako dialogu je patrný konstruktivistický přístup, který podporuje autonomii žáka, jeho aktivitu a motivaci a zhodnocuje jeho zkušenosti. V procesu učení je rozvíjena především kognitivní oblast, tedy osvojování poznatků, pravidel, zákonitostí atd. Další oblast žákova učení je afektivní – city, postoje, preference, hodnoty a psychomotorické – smyslové učení, učení dovednostem atd.²⁸

2.2 Cíl projektu

Cílem projektu je navrhnout preventivní program, který by využíval prvků dramatické výchovy a který by vhodně doplnil nabídku výukových programů na DDM, ale také mohl být

²⁸ KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 2007. s. 12.

regionálními školami využíván pro budování bezpečného prostředí ve škole. V DDM Zábřeh prozatím nikdo nepracuje s prvky dramatické výchovy, a tudíž není ani rozvíjena. Z tohoto důvodu je projekt pro organizaci velmi vhodný, neboť nabízí nové, alternativní způsoby a techniky práce, je výraznou obměnou v nabídce DDM Krasohled Zábřeh a vychází vstříc poptávce po preventivních programech ZŠ.

Názor na preventivní programy vyjádřila i metodička prevence ZŠ Školská 11, Zábřeh, PhDr. Petra Tichá „Je dobré zařazovat takové aktivity už na 1. stupni, protože neřešené případy pak na 2. stupni mohou být zásadním problémem.“²⁹

Pro zjištění zájmu učitelů 1. stupně ZŠ o konkrétní preventivní programy jsme uskutečnili průzkum, ve kterém jsme zjišťovali zájem a důvody zájmu nebo nezájmu o preventivní program. V měsíci březnu 2013 jsme proto oslovili tři základní školy na Zábřežsku Formou dotazníku bylo osloveno celkem 21 pedagogů 1. stupně od 2. - 5. tříd ZŠ. Dotazník zodpovědělo celkem 16 respondentů. Dotazník seznamoval s předmětem, cílem a výstupem projektu. Dále byli respondenti seznámeni s jednotlivými tématy navazujících setkání.

Uvedené otázky v dotazníku:

Měli byste zájem navštěvovat s žáky tento preventivní program?

Pokud ano, z jakého důvodu, pokud ne, z jakého důvodu.

²⁹ Téma: Využití preventivních programů na ZŠ. Informace poskytl PhDr. Petra Tichá, metodik prevence ZŠ Školská 11, Zábřeh 25.3.2012.

Z dotázaných 16 respondentů celkem 14 vyjádřilo pro uskutečnění programů. Dotázaní pedagogové vyjádřili souhlas a zájem o preventivní program. Dva respondenti neudali důvod, dva pedagogové uvedli vhodnost programu v případě problémů v kolektivu, 8 dotázaných pedagogů vyjádřilo potřebnost, zajímavost a aktuálnost programů zaměřených na prevenci proti šikaně a upevnění pozitivních vztahů ve skupině a 4 respondenti vyjádřili formu dramatických aktivit, za nejlepší metodu v prevenci chování. Dva dotázaní respondenti uvedli nezájem o program. V těchto případech byl jednou uveden důvod využití programu spíše zkušených pracovníků zabývajících se dlouhodobě touto problematikou a v druhém případě respondent uvedl zájem o aktivity, ale ve volném čase, mimo vyučování.

Z vyhodnocení dotazníků vyplývá, že většina dotázaných pedagogů 1. stupně si uvědomuje nutnost působení na žáky, pro upevnění pozitivních vztahů ve skupině, vzájemné spolupráce, prevence šikany a negativního chování a pozitivně hodnotí využití dramatických aktivit v programech.

Také vedení DDM Zábřeh by uvítalo změnu zautomatizovaných programů. Podle PhDr. Richarda Hrdiny „výukové programy mají na DDM své nepostradatelné místo. Současná nabídka Domu dětí a mládeže je poměrně obsáhlá. Důležitá je obměna výukových programů, větší kreativita, hledání nových stěžejních témat, která jsou aktuální, například v oblasti finanční gramotnosti, školní klima atd. Proto je snaha DDM Krasohled o spolupráci s učiteli ZŠ k získání informací o tom, co opravdu chtějí a potřebují“.³⁰

³⁰ Téma: Výukové programy a jejich využití. Informace poskytl PhDr. Richard Hrdina, ředitel organizace, Zábřeh 29. 12. 2012.

2.3 Cílová skupina projektu

Projekt je určen žákům základních škol, konkrétně třídním kolektivům na 1. stupni (od 2. do 5. tříd). Program bude uskutečňován dle zájmu jednotlivých tříd. Předpokládaný počet tříd, které navštíví program za rok, je stanoven na 12 tříd. Při průměru asi 25 žáků ve třídě bude návštěvnost programu dohromady 300 žáků.

Z hlediska finanční rozvahy je cena za jeden realizovaný program (jedno setkání) 30,- na jednoho žáka. Při průměrném počtu 25 žáků ve třídě je platba za jedno setkání 750,- a při návštěvě všech 4 setkání 3000,- za jednu třídu.

2.4 Výstup projektu

Výstupem projektu jsou čtyři na sebe navazující setkání. V jednotlivých setkáních je vždy zvoleno jedno téma a konkrétní aktivity, které rozšiřují a doplňují dané téma. V programech jsou využívány dramatické hry a aktivizační metody, které rozvíjí schopnost žáků k sebepoznání a sebehodnocení, komunikační dovednosti a spolupráci, umožňují získat zkušenost a zpětnou vazbu a podporují pozitivní chování.

2.4.1 Význam dramatické výchovy ve vzdělávání

O významu dramatické výchovy v principu vzdělávání, jako prostředku a metodě, se v knize *Dramatická výchova nejen pro školu 2* zmiňuje Saša Rychecký. Z této knihy čerpáme některé náměty a podněty v naší práci.

Dramatická výchova (dále DV) získává v českém prostředí větší a stabilnější pozici. Stala se nejen samostatným předmětem ŠVP na některých školách, ale především výukovým

principem. Výukový potenciál DV je celostním učením, pracuje a rozvíjí vlastní zkušenost dítěte, kterou navíc obohacuje a spoluutváří se zážitkem ostatních. Navíc dává možnost vyniknout dětem, které by jinak vyniknout nemohly.³¹

Dramatická výchova je nástrojem k osobnostně-sociálnímu rozvoji dětí a studentů. V této oblasti účastníky učí vnímat svět a společnost kolem sebe a umožňuje lepší orientaci v tomto světě, učí vést kvalitní dialog formulováním svých myšlenek i aktivnímu naslouchání, efektivní spolupráci, využívat tvořivosti a fantazie konstruktivním způsobem, zdravému sebevědomí a toleranci. Rozvíjí schopnost přijímání zodpovědnosti a také objektivního posuzování a hodnocení.³²

Navíc dramatická výchova učí divadelním dovednostem a v ostatních oblastech DV především motivuje a je tak hlavním nástrojem k upoutání pozornosti, aktivity a motivace žáků v procesu výuky. Mezi další významnou oblast, kterou dramatická výchova rozvíjí, je zprostředkovávání porozumění obsahu, neboť právě prostřednictvím fikce umožňuje studentům získání vlastní zkušenosti.³³

2.4.2 Metody používané v programu

Metody používané v dramatických aktivitách se vzájemně prolínají s metodami využívanými v sociální pedagogice. Během aktivit se z hlediska sociální pedagogiky a metod sociálně-výchovné činnosti bude pracovat třemi základními metodami – práce se skupinou, inscenačními metodami a metodou rozhovoru. Blahoslav Kraus v knize *Základy sociální*

³¹ RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2*. 2012. s. 7.

³² RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2*. 2012. s. 7, 8.

³³ RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2*. 2012. s. 8, 9.

pedagogiky uvádí tyto metody jako postup, kterým se provádí konkrétní výchovný záměr pedagoga, který má ovlivnit osobnost vychovávaného.³⁴

Základem sociálně-pedagogických metod je **metoda rozhovoru**, která je výchozí pro další metody, slouží nejen k sdělování poznatků, ale je především snahou o vzájemné pochopení a přiblížení. Pro správně vedený rozhovor je nutné aktivní a reagující naslouchání, udržování očního kontaktu, používání otevřených otázek a také jisté osobní předpoklady – nenechat se vyprovokovat, nepoužívat ironii, neskákat do řeči.³⁵

Rozhovor je uskutečňován prostřednictvím **práce se skupinou**. Základem této specifické práce je využití skupinového mínění na jednotlivé členy skupiny, nebo celou skupinu. Pokud pedagog dokáže vhodně využít názory a postoje uvnitř skupiny, mohou se stát výchovným prostředkem. Na zdárném průběhu práce pedagoga se skupinou závisí schopnost pedagoga přesvědčit vůdce jednotlivých skupin. Pro tuto sociálněpedagogickou činnost je nutné znát vztahy uvnitř skupiny.³⁶

Metoda inscenační je klíčová pro dramatickou výchovu. V této metodě jde o cílené ovlivňování uměle navozené situace. Tato metoda vyžaduje rozdělení a hraní rolí. V přijetí určité role dochází k hlubšímu porozumění problému, vede k hlubšímu pochopení vztahů a hledání nových způsobů řešení problémů. V procesu používání této metody je třeba postupovat podle určitých částí. V první části jde o ujasnění cílů, ve druhé části jde o rozpoznání výchovné skupiny (podmínky, složení, věk, schopnosti), třetí část je realizace a závěr je vyhodnocování. Velký význam pro řešení a navozování herních situací je schopnost

³⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 2008. s. 173.

³⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 2008. s. 173.

³⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 2008. s. 176.

pedagoga pro rozhodovací proces. Nutná je i zpětná vazba, která pedagogovi umožňuje posuzovat zvolené metody a vede ho k reakcím na aktuální změny situace. Tato metoda je vhodná k používání v preventivních programech, ve kterých se žáci učí odmítat nabízená řešení, reagovat na různé situace apod.³⁷

Z hlediska didaktického je **metoda dialogu** zásadní metodou v učení a prožívání. Z knihy Zdeňka Koláře a Renaty Šikulové *Vyučování jako dialog* je tento způsob vyučování více než jen výuková metoda a způsob komunikace. Realizování dialogu v procesu učení slouží ke zkvalitnění vyučování, rozvíjení klíčových kompetencí žáků a je společným hledáním pravdy, řešením rozporů a aktivizační složkou vyučování. Dialog rozvíjí nejen oblast poznávacích schopností, ale i oblast afektivní, etickou a psychomotorickou. Umožňuje vzájemné obohacování názorů, prožitků a zkušeností.³⁸

Dialog má funkci jako prostředek sociální interakce a prostřednictvím dialogu formou diskuzí se oživuje interakce a komunikace mezi žáky, kterou oživuje, aktivizuje a obohacuje. V dialogu nejde jen o otevírání se žáka učiteli, ale i otevírání se učitele žákům.³⁹ V knize jsou uvedeny podmínky pro realizaci dialogu ve vyučování:

První podmínkou je **vytváření příznivého sociálního klimatu** a vhodné atmosféry pro dialog, což je dlouhodobá a intenzivní aktivita učitele, která je založena na budování důvěry mezi pedagogem a žáky, na neformální autoritě učitele a otevřené komunikaci a respektu.

³⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 2008. s. 180.

³⁸ KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 2007. s. 7.

³⁹ KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 2007. s. 28.

Druhou podmínkou je **přípravenost učitele na vedení a využití dialogu**, která je založena na volbě stylů a vedení výuky pedagoga, k jeho přístupu k žákovi jako aktivnímu účastníkovi svého procesu učení. Stejně tak je nutná **přípravenost žáků** na vedení dialogu a to především v překonání tradiční role podřízeného ve výuce.

Další podmínkou je **atraktivní a zajímavé téma a problematika**, vhodná pro dialog. Nejde jen o obsah vyučování, ale i o oblast zájmů a potřeb žáků. Tato podmínka lze uskutečnit pouze s kvalitní pedagogickou kompetencí učitele. Pedagog by měl tvořivě pracovat s volbou zajímavých témat a úloh pro žáky, vyhledávat takové témata a činnosti, které je přirozeně zapojí do procesu vlastního učení.⁴⁰

Pro práci lektora se skupinou bude kromě dialogu v práci se skupinou využívána **metoda komunitního kruhu**. Komunitní kruh je vhodným nástrojem prevence šikany i dalších nežádoucích způsobů chování a umožňuje snižovat výchovné problémy. Rozvíjí vztahy a slovní zásobu a emocionalitu, dovednosti naslouchat, projevovat své názory i city v rámci skupiny, vytváří sounáležitost a přijetí členů třídy atd. Cílem komunitního kruhu je vytvoření bezpečného klimatu třídy. Pocit bezpečí pro každého člena kruhu je nutnou podmínkou pro používání této metody. Je třeba, aby lektor zacházel velmi opatrně, řídil se pravidly, uměl citlivě vést k dodržování pravidel a měl by si být vědom rizik.⁴¹

Ze sborníku *Dramatických aktivit v prevenci sociálně – patologických jevů* Milena Vodičková uvádí přehled dramatických aktivit. Klíčovou metodou je **Hra v roli**, kdy se jedná o hraní někoho jiného, v krajní situaci sebe sama, ale ve fiktivní situaci. V jednání je nutná

⁴⁰KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 2007.s.39.

⁴¹ Nováčková, J. Komunitní kruh. In: *RVP Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů.cz* [online]. 13. 12. 2005 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>.

přítomnost napětí, které je dáno konfliktem – problémem, který musí postavy řešit a zaujmout postoj. Proto je třeba vyhledávat dramatické situace, které postavy motivují k jednání.⁴²

Podstatným rysem dramatické výchovy je **improvizace**. Nabízí autentickou situaci, do které postavy vstupují, musí ji řešit. Nabízí vlastní zkušenost a uplatnění a rozvíjení všech psychických funkcí. Improvizace je vhodná pro děti v kterémkoli věku.⁴³

Simulace je podobná improvizaci, s tím rozdílem, že každý člověk dostane jistou informaci o své roli a musí si vytvořit vlastní koncepci, jak přistupovat k problému a strategii, jak jej řešit, zároveň musí respektovat charakter své role. Simulace nemusí odrážet pouze reálný svět, ale může být praktikována i méně pravděpodobnými situacemi v životě, například trosečník na pustém ostrově. Při simulaci rozvíjí účastníci svou schopnost vnímat realitu z různého úhlu pohledu a učí se přistupovat k druhým s empatií.⁴⁴

Pantomima je neverbální předvedením myšlenky pomocí gest, tělesného pohybu a výrazu. Pantomima je prostředkem k přípravě žáků na vyjadřování před třídou. Může být používána v úvodních, rozehrívacích cvičeních, neboť je spojována se zábavou. U mládeže a dospělých může být tento projev přijímán s ostychem, proto je vhodné, aby vystoupil učitel, předvedl činnost s nadsázkou, a tím by se mohlo ve skupině uvolnit napětí, ostych a obavy ze zesměšnění.⁴⁵

Do programů bude zařazeno i **divadlo fórum**. Tento způsob účastníky skupin motivuje, je snadno pochopitelný, má jednoduchá a jasná pravidla a je při něm snadno rozpoznatelné jádro problému. Navíc umožňuje dětem prožít autentický zážitek a pocity

⁴²VODIČKOVÁ, M. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 2011. s. 7.

⁴³VODIČKOVÁ, M. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 2011. s. 7.

⁴⁴VODIČKOVÁ, M. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 2011. s. 8.

⁴⁵VODIČKOVÁ, M. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 2011. s. 8,9.

v různých rolích. Radka Svobodová ve *Sborníku dramatických aktivit jako prevence sociálně – patologických jevů* uvádí, že hlavním tématem divadla fórum je člověk v nesnázích, který hledá východisko. Cílem DF je boj proti všem druhům útlaku. Diváci se stávají herci, a tím si mají uvědomovat, že změna by měla proběhnout nejen v rámci divadla, ale i v životě.⁴⁶

Metodu, kterou také budeme používat v projektu, je **upravený dramatický příběh**, který je vychází ze strukturovaného dramatu. Na základě příběhu budeme s dětmi vnímat a pozorovat určité situace, vztahy a následky dějů. V příběhu bude kromě výše zmíněných technik využíváno i technik **domýšlení děje a postav** formou **živých obrazů**, což je postoj všech postav umístěných v prostoru tak, že z jejich výrazu a postoje je zřejmý jejich vzájemný vztah. Dále využívání **zástupných rekvizit** jako náhradu postavy z příběhu a **rozhovory** s hlavní postavou z příběhu.⁴⁷

Součástí dramatického příběhu bude i **práce s textem**, která je založena na improvizaci. Text je motivací a svým obsahem je i prostředkem k dosažení cílů.

Využití a způsob používání textu je velmi rozmanitý, např. inspirace postavou dějem, situací, odhalování nebo konstruování příběhu během lekce, kopírování děje a kompozice díla, vyhledávání změn v kompozici a postupu, volné rozvádění textu navozené situace a vytváření nových situací, vytvářet různé závěry a spoustu dalších variant zpracování.⁴⁸

V knize *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy* autorka Soňa Košťátková uvádí obecné pojetí struktury dramatické hry a charakteristiky jednotlivých částí. První částí je expozice,

⁴⁶SVOBODOVÁ, R. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 2011. s. 47.

⁴⁷KOŠTÁTKOVÁ, S. et al. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. 1998. s. 96, 97.

⁴⁸KOŠTÁTKOVÁ, S. et al. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. 1998. s. 192, 193.

kteřá je vstupem do hry, probuzením zájmu, nabídnutím tématu. Druhou částí je akce, která je motivem, který udává směr. V kolizi dochází ke střetu, který rozkrývá konflikt a je zdrojem napětí. Ve čtvrté části vyvrcholení dramatického děje jde o vystupňované napětí k touze po řešení problému. V páté části, nazvané peripetie, je nabídnutí dalších variant, přinášejících změny, které mohou vést k obratu. V šesté části, nazývané katarze, tedy převrat je závěrečným přirozeným následkem.⁴⁹

Mezi dalšími užívanými aktivitami v programu bude **brainstorming** – burza nápadů a jeho písemná varianta **brainwriting**. Tyto metody umožňují získání co nejvíce informací k danému tématu, nebo k zjištění představ, zkušeností a znalostí žáků k danému tématu. Zásady používání těchto metod je vytvoření tolerantní atmosféry, bez uplatňování formální autority, a vedení žáků k vyjadřování otevřených nápadů a odvyknutí od vnitřních zábran, kterými dopředu vyřazují své nápady jako nevhodné. Výhody této metody je, že žáci spontánně prezentují své nápady a názory, postoje, prožitky, zkušenosti a učí se konstruktivní kritice a obhajování vlastních názorů, argumentaci.⁵⁰

2.4.3 Zaměření projektu na skupinovou dynamiku

Celý projekt preventivní oblasti je zaměřen na třídní kolektivy, upevňování pozitivních vztahů ve skupině. Protože šikana je „onemocnění“ skupiny, je nutné pracovat se skupinou. Autoři projektu *Odysea* uvádí odborný psychologický název pro procesy, které probíhají v každé skupině, nazývané **skupinová dynamika**. Ta je souborem sil a protisil

⁴⁹ KOŤÁTKOVÁ, S. et al. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. 1998. s. 37.

⁵⁰ KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 2007. s. 76, 77.

působících uvnitř každé skupiny a má velký vliv na všechny členy a na jejich prožívání a chování. Mezi jednotlivé prvky skupinové dynamiky patří: cíle a normy, interakce a komunikace, vedení skupiny, stimulace, pozice a role, struktura skupiny, atmosféra, koheze - soudržnost skupiny, tenze – napětí ve skupině, podskupiny, fáze vývoje skupiny.⁵¹

Skupinovou dynamiku třídy mohou některé příčiny nasměřovat k nežádoucímu chování (šikaně), obvykle jde o vliv několika faktorů. Mezi tyto příčiny patří např. ve skupině je více jedinců se sklony k agresivitě, která není výchovně zpracovávána, další příčinou může být nepřijetí jasného a smysluplného cíle skupinou ta potom může na cíle rezignovat, další příčinou je pocit nespravedlnosti, nestanovení norem ve třídě a také vznik nepsaných norem skupin a jejich podoba, direktivní vedení třídy v používání rozkazů a příkazů, používání mocenského a materiálního způsobu vedení, namísto spoluúčasti na vedení. Pro vznik šikany v kolektivu je dalšími příčinami zvýšené používání soutěživosti, absence otevřené komunikace a používání pouze asymetrické komunikace, potlačování napětí uvnitř skupiny, atmosféra strachu a obav.⁵²

V prevenci šikany mohou být problematické pedagogické autority, které nepracují se skupinovou dynamikou, nedávají zpětné vazby, nepoužívají jiný než direktivní styl vedení, neuplatňují demokratický způsob chování a asertivní techniky, nastavení komunikace je konfrontační. Tyto mocenské nástroje zvyšují nepřátelskou atmosféru plnou strachu a tím i riziko výskytu šikany. Práce s takto zatíženou skupinou vyžaduje velké úsilí, které spočívá v otvírání komunikace, stanovení srozumitelných cílů, umožnit členům skupiny vyjadřovat

⁵¹ Projekt Odyssea. *Metodiky OSV*. [online]. 2013[cit2013-04-10]. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/jak_zlepsit_vztahy_v_nasi_tride_2_stupen_zs.pdf.

⁵² Projekt Odyssea. *Metodiky OSV*. [online]. 2013[cit2013-04-10]. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/jak_zlepsit_vztahy_v_nasi_tride_2studen_zs.pdf.

nesouhlas a nepříjemných emocí a netrestat je za to. Trénování asertivity v komunikaci, společné stanovení norem a spolupráce na jejich dodržování, objektivně hodnotit a umožnit žákům podílet se na vedení a vyniknout v některých oblastech. Těmito způsoby podporovat tvorbu pozitivní atmosféry a kooperace.⁵³

⁵³Projekt Odysea. *Metodiky OSV*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/jak_zlepsit_vztahy_v_nasi_tride_2_stupen_zs.pdf.

3 PREVENTIVNÍ PROGRAM PRO ŽŠ S VYUŽITÍM DRAMATICKÝCH AKTIVIT

3.1 Charakteristika cílové skupiny žáků

V programech budou realizovány aktivity pro děti od 2. -5. tříd ZŠ. Každé vývojové stádium má svá specifika. Marie Vágnerová v knize *Vývojová psychologie* uvádí charakteristiky dětí školního věku. Období raného školního věku, trvajících od nástupu do školy v 6 – 7 let, do 8 – 9 let. Střední školní věk trvá od 8 – 9 let do 11 -12 let.⁵⁴

3.1.1 Charakteristika raného školního věku

V projektu budou realizovány aktivity pro děti od 2. -5. tříd ZŠ. Každé vývojové stádium má svá specifika. Marie Vágnerová v knize *Vývojová psychologie* uvádí charakteristiky dětí školního věku. Období raného školního věku, trvajících od nástupu do školy v 6 – 7 let, do 8 – 9 let. Střední školní věk trvá od 8 – 9 let do 11 -12 let.⁵⁵

V období mladšího školního věku je patrná konkrétnost v myšlení, spojována s reálnou zkušeností. V praxi to znamená, že dítě již dovede uvažovat o konkrétní situaci, ale nedovede se představit jiné možnosti, s kterými se nesetkalo. V tomto období se výuka zaměřuje především na logické uvažování - chápání souvislostí a vztahů. V menší míře oblast výuky zaměřuje na rozvíjení strategie uvažování, která je přístupem k řešení problémů. Pro toto období je charakteristické soustředění na detail a vzájemné vztahy, upevňují

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie* . 2000. s.148.

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie* . 2000. s.148.

schopnosti opakování a učení nápodobou. Při řešení problémů hledá základní princip úlohy, především prostřednictvím pokusu a omylu.⁵⁶

Postupně probíhá socializace dítěte školního věku v roli žáka spolužáka. V tomto procesu je nutné, aby dítě převzalo určitou normu žáka, vytvořenou společností, která je komplexem žádoucích vlastností a měla by být dítětem respektována. V roli spolužáka hraje velkou roli vrstevnická skupina, ve které se dítě osvojuje dovednosti sociální interakce a spolupráce. Úspěšnost či neúspěšnost v této oblasti určuje jeho budoucí chování a neformální vztahy. Sociální zkušenosti a rozvoj myšlení se projevuje i ve schopnostech dětí rozlišování komunikačních stylů. Vyhraňuje si vlastní způsob komunikace dětské skupiny, na rozdíl od komunikace s učitelem, která má svá pravidla.⁵⁷

V chování dětí mladšího školního věku si kromě běžných norem musí děti osvojovat pravidla chování ve škole. Ta představují určitá omezení. Chování dětí silně ovlivňuje potřeba být pozitivně hodnocen a akceptován a také potřeba pozitivního sebehodnocení. V mladším školním věku se některé děti již dovedou řídit „morálkou svědomí“. S nástupem do školy je spojen s osamostatněním dítěte a přijetím zodpovědnosti za své jednání. Zároveň přináší i zvýšené nároky a z tohoto plynoucí i zátěžové situace, jako nutnost chodit do školy a trávit v ní čas, ztráta pocitu jistoty a bezpečí, musí akceptovat ostatní spolužáky, přijmout autoritu učitele atd. Ve vztahu k učiteli je v tomto období vazba převážně emocionální. Ta poskytuje dítěti pocit bezpečí a jistoty. Stejně tak je u dětí v mladším školním věku motivace k plnění norem také v citové rovině a spojena s osobním vztahem k učiteli. Sociální očekávání posiluje

⁵⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2000. s.156- 157.

⁵⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2000. s. 160 -161.

potřebu výkonu, potvrzující jejich kladnou hodnotu. Dobrý výkon žáků má být oceňován, na jeho základě se posiluje žákova sebedůvěra a jistota.⁵⁸

3.1.2 Charakteristiky středního školního věku

Střední školní věk je období přibližně mezi 3. a 5. třídou do doby přestupu na druhý stupeň ZŠ. Toto období je označováno jako poměrně klidové. Dítě se plynule rozvíjí ve všech oblastech. Ve způsobu uvažování je vázáno na skutečnost, je obráceno ke světu. V období středního školního věku má dítě tendenci mít ve všem jasno. Patrné je i optimistické naladění a vnímání pozitivním způsobem. V tomto období se již dítě na školu adaptovalo a osvojilo si základní normy chování. V postoji ke škole se silně projevuje rozvoj kognitivních schopností a mění se i jeho sebehodnocení, tak i hodnocení okolí. Názory jsou stabilnější a méně ovlivnitelné okamžitou situací. Zralost tohoto období se projevuje ve změně postoje k učiteli, který již není v rovině emocionální. Dítě respektuje sociální normy v uznávání učitelovi autority. Nemívá tedy již osobní význam. V chování se tak projevují změny v logických operacích a větší samostatnosti dítěte.⁵⁹

Nejvýznamnější potřebou středního školního věku je vztah k vrstevníkům a potřeba být skupinou akceptován. Proto zdárný vývoj a rozvoj přijatelného sebehodnocení dětí je nejen úspěch ve škole, ale i mezi dětmi. Postupně se tak skupina (třída) stává výraznou oblastí v životě dětí. Identifikace se skupinou je projevem socializace, neboť uspokojují potřeby dětí středního školního věku, jako jsou potřeby citové jistoty a bezpečí, potřeba seberealizace

⁵⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2000. s. 161 -166.

⁵⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2000. s. 188 -190.

a učení, rozvoj zkušeností a dovedností. Dítě tak ve vrstevnické skupině rozvíjí sociální kompetence jako komunikaci, kooperaci, získávání rolí a dosažení určitých pozic atd. Výsledek tohoto učení je významný pro přijetí dětskou skupinou. Dětské skupiny umožňují rozvíjení způsobu chování a vytvářejí vlastní normy chování, vyskytuje se především prvek spravedlnosti. Význam dětských skupin se projevuje i v rozvoji poznávacích procesů. Tyto skupiny se vytváří na principu snadného vzájemného kontaktu.⁶⁰

Při vytváření skupin platí určitá pravidla. Velkou roli hraje faktor stejnosti, společné aktivity, schopnosti solidarity. V tomto období je u dětí upřednostňován stejný věk dětí a stejný stupeň vývojové úrovně. Výrazným znakem středního školního věku je tendence identifikace se skupinou dětí stejného pohlaví. Dívčí a chlapecké skupiny se liší zájmy, velikostí skupiny, vztahy i způsoby komunikace. V této fázi vývoje jsou děti schopni ve skupině v některých případech, jednat jako celek. Objevuje se i šikanování. Vzhledem k vývoji citové závislosti na dospělých a rozvoji logického uvažování jsou děti samostatnější v názorech na své spolužáky. Dochází k vědomému hodnocení spolužáků, které vzniká na základě kritérií „přijatelnosti“ a tak odpovídá sociálnímu požadavku. Větší zájem a lepší hodnocení skupiny získávají děti sociálně zdatné a schopné a zábavné. Naopak, děti, které tyto vlastnosti nemají, se stávají nepopulárními.⁶¹

Ve středním školním věku se rozvíjí dispozice k rodičovskému chování, které se projevuje silným vztahem ke zvířatům. Dítě ve středním školním věku si uvědomuje

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie* . 2000. s. 191 -193.

⁶¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie* . 2000. s. 194 -197.

vlastní stabilitu, identitu a originalitu. S rozvojem logických operací souvisí schopnost posuzovat zákonitosti světa i sebe samého z více hledisek.⁶²

3.1.3 Šikana jako příklad rizikového chování dětí mladšího školního věku

Šikana je velmi závažný problém. Školy jsou povinny zajistit dětem maximální bezpečný prostor. Rizikové chování dětí se objevuje již na 1. stupni ZŠ. Šikana může být těžko rozpoznatelná a obtížně řešitelná. Vágnerová v knize *Psychopatologie pro pomáhající profese* uvádí, že projevy šikany mohou být patrné již ve středním školním věku. V této době utváření vlastní skupiny jsou již děti schopny jednat organizovaně a jednotně. Tímto se pak mohou prosazovat na úkor druhých, především těch, kteří jsou odlišní nebo slabší. U dětí staršího školního věku, převážně chlapců, je již pozice moci ve skupině potvrzována i fyzickou silou. Své agresivní jednání však nezvládají kvůli nevyspělosti a nedostatku ovládnutí vlastních projevů síly a nadřazenosti. Větší pravděpodobnost k agresivnímu jednání je u dětí nebo skupin, kde již dříve byly tyto projevy rizikového agresivního chování zaznamenány, nebo když dítě nezná nebo neovládá jiný způsob prosazení sama sebe.⁶³

O prevenci šikany na základních školách se zmiňuje i Pavel Říčan v knize *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Vyjadřuje se k uplatňování prevence tam, kde k ní nedochází, tak i tam, kde byla zpozorována a zavedena opatření k bezprostřední nápravě a kde jde o odstranění hlubších příčin a také o to, aby se problémy neopakovaly. Nebezpečí šikany lze snížit

⁶² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2000. s. 204-207.

⁶³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 2002. s. 284-285.

především uplatňováním zásad, které přispívají dětskému duševnímu a mravnímu vývoji a pomáhají vytvářet dobré vztahy.⁶⁴

Autor se zabývá problematikou školních tříd. V tomto specifickém útvaru dochází k napětí a konfliktům, zejména z protichůdnosti zájmů pedagoga, aby děti věnovali pozornost k učení a naopak, zájmu dětí. Dalším zdrojem krize mohou být rozdílné vztahy mezi dětmi, mezi kterými dochází ke sporům a konfliktům. Pedagog je tak v roli toho, kdo by měl mít v těchto sporech poslední slovo a jeho hlavním úkolem je v podstatě prosazení spravedlnosti mezi dětmi. Právě ochrana spravedlnosti je základním prvkem ochrany slabších před silnými.⁶⁵

Role učitele je v tomto směru velmi důležitá. Musí udržet kázeň ve třídě, potřebuje získat přízeň žáků, měl by být dětmi přijímán, imponovat jim a získat jejich respekt. V problematice šikany, kdy se oběťmi stávají slabí jedinci, je úkolem učitele podporovat tyto žáky, dodávat jim povzbuzení a odvahu, posilovat jejich sebevědomí, dávat jim příležitost v něčem vyniknout a zapojovat je do společné činnosti, pomoci jim lépe zapadnout do kolektivu. Nesmí tak ale činit s výhledem na kladné citové odezvy dětí. Děti, které jsou na okraji třídního kolektivu, většinou neumějí poskytnout citovou odezvu jak mezi sebou, tak ani učiteli. Dovede-li jim učitel poskytovat citovou oporu, mohou se to naučit i oni. Ze sociální psychologie vyplývá, že averze, které je vystaven outsider, se přenáší na toho, kdo se s ním sblíží. V jistém smyslu je právě věnování dětem na okraji určitou obětí učitele,

⁶⁴ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, 1995. s. 71.

⁶⁵ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, 1995. s. 72.

kteřá je ale nutnou podmínkou pro předcházení šikaně, chce – li chránit ty, kteří jsou šikanou ohroženi.⁶⁶

S rolí učitele souvisí i úpadek autority, který je jednou z příčin krize současné společnosti. Obnovení autority učitele a školy je nezbytnou podmínkou toho, aby se škola vypořádala se šikanou. Zásadní v této oblasti je plně v rukou ředitelů škol, kteří by se za své učitele měli důsledně postavit a podporovat jejich autoritu za všech okolností.⁶⁷

Důležitou, ne-li základní složkou preventivních opatření je posilování demokracie ve třídě a ve škole. Učitel má být učitelem demokracie a výchova k demokracii není jen záležitostí výuky konkrétních předmětů. V tomto směru jde o styl jednání učitele.⁶⁸

V preventivní oblasti je důležité zahrnout do výchovy vštěpování základních hodnot, na kterých stojí společnost. Je součástí mravní výchovy a projevuje se především osobním příkladem učitelů a ve způsobech, jak se k dětem chovají. Mravní a estetické hodnoty mají tvořit stálou a samozřejmou součást prostředí, ve kterém se děti pohybují. Součástí je myšlenka vzájemné úcty k lidským bytostem. Ta by měla být základním, průřezovým tématem a součástí všech předmětů a aktivit ve škole. Technika ideové výchovy je vypracování třídní charty, nebo smlouvy. V diskuzi děti samy formulují zásady, které by měly být dodržovány a to jak ve vztahu učitele k žákům, žáků k učiteli a k sobě navzájem. Při aplikaci této metody je nutné, aby učitel přijal demokratickou metodu vedení.⁶⁹

⁶⁶ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, 1995. s. 73,74.

⁶⁷ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1995. s. 75-76.

⁶⁸ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1995. s. 77.

⁶⁹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1995. s. 82.

Velmi vhodným principem v prevenci je využívání kooperace při vyučování v co největší míře. Ta umožňuje utváření vztahů mezi žáky, podporuje zapojení všech žáků, dává příležitost být platnými členy týmů, a tím získávat respekt a sebeúctu a tímto způsobem se snižuje riziko šikany. Kooperace napomáhá učení sociálním dovednostem a má všeobecně příznivý vliv na vztahy mezi žáky, proto je velkým přínosem nejen v souvislosti s rizikovým chováním. Výběr dětí do týmů není náhodný, ale promyšleně naplánovaný učitelem.⁷⁰

Pro zvládnání nežádoucího chování na školách a v preventivním působení je velmi důležitá celková atmosféra, která je součástí každé školy. Je proto nutné, soustředit se nejen na dílčí kroky, formy a způsoby práce s žáky, ale na prostředí školy, včetně všech vztahů ve škole, včetně vztahů ředitele k pedagogům apod.

Pavel Říčan uvádí zásady, které jsou pro posilování demokratického působení ve třídě a ve škole žádoucí. Tyto zásady jsou účinným bojem proti šikaně na základních školách. Jde o naslouchání žákům, ptát se jich na jejich názory. V tomto procesu je nutné vnímat nesouhlas jako příležitost k předvedení tolerance k určitým názorům, jež tvoří základ demokracie. Patří sem i schopnost pedagoga uznat chybu a případně se za své jednání omluvit. Druhým předpokladem demokratického působení v dětské skupině je umožnění volby např. kam se půjde na procházku, atd. Předpokladem úspěšného fungování je vytvoření žákovské samosprávy v rámci školy i jednotlivých tříd. Další zásadou je otevřená informovanost rodičů o vzniklých problémech. O nebezpečí šikany má být rodič informován

⁷⁰ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1995. s. 82.

co nejdříve. Důležitým faktorem je přístup rodičů do školy, tento způsob se nazývá politika otevřených dveří a podněcování aktivit rodičovských organizací na škole.⁷¹

3.2 Motivace a pravidla bezpečného prostředí využívaná v programu

Lektor se snaží o průběžnou motivaci. Na něm závisí zdárný průběh programů. S motivací úzce souvisí vytvoření psychického a samozřejmě i fyzického bezpečí. K tomu je nutné seznámit žáky předem se společnými pravidly komunikace a společné práce, nenucení žáků do aktivit s možností odmítnutí, které lektor nekomentuje. Lektor snaží se vytvářet takové prostředí, aby se rozvinula spontaneita a otevřenost, aktivita a spolupráce žáků. Zároveň je nutné ošetřit i situace, ve kterých by mohlo dojít k tomu, že by docházelo k porušování pravidel. Lektor musí nejen vhodně motivovat a být připravený na to, že v herních situacích mohou vzniknout neočekávané problémy, napětí, krize, na které by měl vhodně reagovat a snažit se jim předcházet upřesněním pravidel hry a v případě potřeby smí zavést nová pravidla, vyjasněním cílů her a uváděním rizika, která by měla být v pokynech uvedená, diskuzi s žáky vést při citlivých tématech v obecné rovině, atd.

K úspěšnému vedení programů je vhodné, aby lektor pracoval na základě toho, co žáci do tématu sami přinášejí, co se spontánně v diskuzi, nebo při hře rozvine. Aktivitu směřuje v jednom předem určeném tématu, ale vždy vychází z osobního kontaktu s žáky. Musí mít proto schopnost empatie, trpělivosti a tolerance, projevovat zájem o každého člena skupiny a být schopen improvizace a tvořivě reagovat na vzniklé situace.

⁷¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1995. s. 78,79.

3.3 Charakteristika současného a budoucího stavu

Jak jsme výše zmínili, je důležité pracovat systematicky s cílovou skupinou dětí mladšího školního věku, neboť je nutné již od nástupu do základní školy posilovat mezi dětmi pozitivní vztahy. Z tohoto důvodu bude námi navrhovaný program možné využít v praxi jako doplněk Minimálního školního preventivního programu na regionálních školách a zároveň tento program rozšíří nabídku DDM Krasohled.

Mohou být rovněž diagnostickou pomůckou pro třídní učitele, kteří na základě těchto programů mohou s třídou dál pracovat. Součástí programu je používání metod a prvků dramatické výchovy, které mohou pedagogům pomoci rozpoznat negativní projevy žáků, jejich motivaci, postoje a vztahy. Projekt je nasměrován především v oblasti prevence zdravých vztahů ve skupině, utváření vzájemných pozitivních vztahů ve skupině, posilování spolupráce a komunikace.

Aktivity mohou být součástí třídnických hodin a osobnostní a sociální výchovy. Předpokládáme, že se v rámci projektu zlepší vztahy ve skupině, podpoří pozitivní postoje, otevřou skryté problémy k řešení a s podporou skupiny se společně poskytnou návrhy řešení. Proto je velmi důležitá aktivní spolupráce učitelů se skupinou i po uplynutí projektu. Vhodná je aktivní spolupráce s metodikem prevence a výchovným poradcem konkrétních škol.

3.4 Obecná charakteristika jednotlivých setkání

Každý výukový program má svou ustálenou formu. V některých programech je zařazeno více her a technik, které ale nemusí být všechny využity. Záleží vždy na konkrétní

skupině žáků a studentů, na jejich aktivaci a celkově vytvořené atmosféře. Lektor by měl citlivě zvažovat dobu trvání určitého cvičení a průběžně motivovat žáky (studenty).

Během školního roku proběhnou celkem 4 na sebe navazující tříhodinová setkání. Je vhodné, aby mezi průběhem jednotlivých setkání byl vždy zachován určitý časový odstup, minimálně jeden měsíc. Uvádíme doporučené měsíce, ve kterých je nejlépe jednotlivá setkání realizovat, v tomto případě jsou programy rozvrhnuty na celý školní rok. Lze je realizovat v rámci jednoho pololetí, asi s měsíčním odstupem. Každé setkání bude zpracovávat jedno konkrétní téma. Jednotlivá témata jsou:

3.4.1 Popis a cíle 1. setkání (září – listopad)

Název: KDO JSEM, KDE JSEM, JAKÝ JSEM

V tomto prvním setkání půjde převážně o seznámení s dětmi, získání vzájemné důvěry mezi dětmi a lektorem a také získání zkušeností s různými technikami her a způsobem společné práce. Tématem prvních setkání je osobnost žáků, sebepojetí a vnímání sama sebe v kontextu skupiny (třídy). Důležité je, aby lektor citlivě vnímal celkovou atmosféru jednotlivých tříd, navodil příjemnou atmosféru a vzbudil u žáků motivaci k aktivitám.

Cíle 1.setkání:

Vytvořit tvořivou a bezpečnou atmosféru, naučit děti nové hry a způsoby práce a užít si radost z prožití her, rozvíjet komunikaci, vést k utváření vlastních názorů a postojů, uvědomování si

vlastní hodnoty, identity, získávat schopnosti ke spolupráci a kooperaci ve skupině, diagnostika skupiny.

3.4.2. Popis a cíle 2. setkání (prosinec – únor)

Název: TRÍDA K. O. a TRÍDA O. K.

Druhé setkání je zaměřeno na školní klima. V tomto programu bude využíváno Divadlo fórum a lektor bude se třídou pracovat na tématech, která se otevřou v průběhu programu. Pro tuto lekci je nutné mít opravdu dostatek času a prostoru. Lektor musí vést skupinu, přesně a jasně popisovat pravidla divadla a být schopen improvizace a reakce na vzniklé situace. Pravidla divadla fórum jsou přizpůsobená věku a schopnostem dětí.

Cíle 2.setkání:

Uvědomit si problémy, popsat je a přehrát v modelových situacích, hledat řešení a varianty k řešení problému, naučit je vnímat situace v širším smyslu a posilovat vlastní zodpovědnost, zlepšit vztahy ve skupině, podporovat a rozvíjet pozitivní vlastnosti žáků, otevřeně vyjadřovat vlastní názory a pocity, zlepšovat komunikaci a dialog žáků, získat pozitivní zkušenost s aktivní snahu řešit problémy umožnit žákům popsat situace, které vnímají jako konfliktní, k zajištění sdílení a obohacování svých zkušeností, k nalézání a hledání řešení krizových situací.

3.4.3. Popis a cíle 3. setkání (březen – duben)

Název: PŘÍBĚH O DÍVCE, KTERÁ NECHCE DO ŠKOLY

Ve třetím setkání jde o řešení problému šikany ve třídě. Námět byl převzat z knihy *Dramatické aktivity jako prevence sociálně – patologických jevů* a volně upraven pro potřeby žáků 1. stupně ZŠ. Metoda práce vychází ze strukturovaného dramatu, ale v tomto případě jde o upravený, dramatický příběh, ve kterém je výběr z několika prvků strukturovaného dramatu, doplněný o další tvořivé dramatické aktivity. Program je zaměřený na tvořivou práci žáků, jejich invenci a prožívání a na schopnosti samostatného rozhodování a jednání. Jde o uvědomování pocitů a stavů, které přináší šikana, v rámci vstupu do příběhu.

Cíle 3. setkání:

Umět rozpoznat projevy šikany a agrese v kolektivu, naučit otevřeně vyjadřovat vlastní názory a pocity, rozvíjet empatii, soucit a pozitivní vlastnosti, posilovat kladné vztahy ve skupině, zlepšovat komunikaci. Uvědomování si následků nežádoucího chování na jedince a vedení k převzetí zodpovědnosti za své jednání.

3.4.4. Popis a cíle 4. setkání (květen – červen)

Název: JAK ZLEPŠIT NAŠE VZTAHY aneb ZÁCHRANA LODI

Čtvrté setkání je uzavřením cyklu. V tomto setkání je vyhrazený čas na návrat k tomu, co se v předešlých setkáních mohlo být složitější, nebo problémové. Program je zaměřen

na diskuzi a rozvoji témat, která jsou pro konkrétní třídu důležitá. V programu jsou aktivity pro stmelení skupiny, porozumění problému a nápravu narušených vztahů ve skupině, posílení kladné a pozitivní energie ve skupině, rozvoji skupinové dynamiky.

Cíle 4. setkání:

Rozvíjet diskuzi zaměřenou na problémová témata ve skupině, nácvik správného chování ve hře v roli, posilovat vzorce správného chování a kladných vztahů ve skupině, rozvíjet spolupráci ve skupině.

3.5 Struktura setkání

Nyní uvádíme základní strukturu jednotlivých setkání, u kterých je uvedena také přibližná časová dotace aktivit. V průběhu těchto setkání budou používány některé hry, které by si žáci měli osvojit pro návaznost na práci v dalších tématech. Po zvládnutí a zautomatizování těchto technik bude možné v dalších setkáních rozvíjet a doplňovat tyto techniky dalšími prvky.

Struktura setkání je shrnuta celkem do 5 částí, kterými jsou:

1. PŘEDSTAVENÍ A UVÍTÁNÍ (5 min)

Je v podstatě uvítáním žáků v novém prostředí a představením lektora. Základem většiny programů je práce v kruhu. Je tedy nutné i uspořádání židlí v prostoru do kruhu.

2. UPŘESNĚNÍ PRAVIDEL KOMUNIKACE (10 - 15 min)

Vysvětlení pravidel komunikace a společné práce, která probíhá formou diskuze lektora a dětí, usnadňuje průběh celé aktivity. Pravidla komunikace je nutné důsledně dodržovat, aby se zažil a vytvořil se tak pevný základ pro efektivní komunikaci. Měla by se vytvořit přátelská atmosféra, která umožňuje otevřenost a tvořivost. Základní pravidla slušnosti může lektor vypsát na arch papíru. Například RESPEKT a co to znamená – nekřičet, nedělat naschvály, hlásit se o slovo, nemluvit vulgárně, ...

3. HRY NA ROZEHRÁTÍ, UVEDENÍ DO TÉMATU (10 min.)

Podle jednotlivých témat jsou zařazeny hry, které slouží k rozehrátí a prolomení ledu, navozují atmosféru, mohou být i dynamické.

4. VLASTNÍ TÉMA PROGRAMU (90 min)

5. ZPĚTNÁ VAZBA – REFLEXE ČINNOSTI (20 -30 min)

Je důležitou součástí aktivit. V programech je využito několik druhů a možností cílené zpětné vazby. Lektorovi umožňuje nejen shrnout proběhnuté aktivity, ale i průběžně sledovat a vyhodnocovat vlastní práci. U žáků se rozvíjí schopnost otevřené komunikace, formulování svých názorů a přijímání názorů druhých. Na konci programu by měl být dostatečný čas věnován celkové zpětné vazbě ve vztahu k proběhnutým aktivitám. Zpětnou vazbu můžeme zařadit i po určitých aktivitách ve formě rychlého shrnutí zážitku.

3.6 Průběh konkrétních setkání

3.6.1 Průběh 1. setkání

Název: **Kdo jsem, kde jsem a jaký jsem**

Čas: 3 hodiny

Pomůcky: rytmický bubínek, CD přehrávač, kamínek nebo jiná komunikační pomůcka, tvrdé papíry, pastelky, voskovky, fixy, test panáčků nálad pro každého žáka, truhla a mini odpadkový koš.

Doporučení:

V programu je zařazeno více aktivit, které nemusí být všechny zařazeny. Záleží na volbě lektora, konkrétních požadavků třídy, vyplývající s rozhovoru s třídním učitelem a schopnostech a dovednostech žáků. Aktivity, které nebudou zařazeny, mohou být doporučeny třídnímu učiteli k používání mimo program, například v rámci třídnických hodin, RVP, výtvarné výchovy apod. V projektu uvádíme doporučenou skladbu programů.

Diskuzní hry a práce v komunitním kruhu může být pro děti náročná na udržení pozornosti, proto je vhodné zařadit po takových činnostech hry na odreagování uvolnění emocí, např. štronzo. V programu je vhodné dodržovat přestávky. Osvědčilo se nám zařazení přestávek vždy po 45 minutách práce.

Průběh:

1. UVÍTÁNÍ A PŘEDSTAVENÍ PROGRAMU (5 min)

2. UPŘESNĚNÍ PRAVIDEL SPOLUPRÁCE (10 min)

Lektor uvítá děti, představí dnešní téma, společně s dětmi komunikuje na téma pravidel komunikace a společné práce. Společně v diskuzi určují, co do pravidel patří např. nepřekřikování se, nechovat se k sobě hrubě, respekt, spolupráce. atd.

3. HRY NA ROZEHRÁTÍ, UVEDENÍ DO TÉMATU

Jméno a gesto (10 min)

Lektor požádá žáky, aby se postavili do kruhu. V kruhu, postupně, každý řekne své jméno a přidá nějaké gesto, ostatní žáci pozorují toho, kdo předvádí a potom celá skupina zopakuje jméno i gesto toho, kdo se představoval. Varianty hry: kdo je na řadě, řekne třikrát pozdrav, doprovázený gestem a ostatní po něm v kruhu opakují, nebo každý řekne větu s křestním jménem a dosadí libovolné zvíře, nebo věc, kterou není: „Jsem Lenka a nejsem ryba!“ doplní gestem, kruh to opět zopakuje.⁷²

Hraje se v kruhu, s kamínkem. Kdo má kamínek, řekne své jméno a přidá k němu vlastnost, nebo pocit, jak se právě cítí, tzn. Ospalá Jarka, Veselý Tomáš,....⁷³

Místo si vymění...(20 min)

Tato komunikační aktivita je vhodná pro začátek programů. Hrajeme v kruhu, sedíme. Kdo bude chtít, smí o sobě něco říct, tím způsobem, že řekne např. Místo si vymění ti, kteří mají rádi čokoládu..... ti, kteří mají rádi čokoládu si vzájemně vymění místa.

⁷² ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 40.

⁷³ RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2*. 2012. s. 12.

Hra pokračuje do vyčerpání nápadů. Je dobré si všimnout projevů dětí, vzbuzovat zájem, hledat okruhy zájmů, aktivit, atd. Také je nutné udržet hru ve slušnosti a respektu, aby nenastala krize. Tato hra je vhodná i pro starší účastníky programu.⁷⁴

4. VLASTNÍ TÉMA PROGRAMU (45 minut)

V této části je nutné představit dětem pravidla komunitního kruhu.

1. část pravidla komunitního kruhu

Lektor dětem v kruhu představí způsob práce v komunitním kruhu a především pravidla komunitního kruhu, která je nutno dodržovat. Pro komunitní kruh je dobré mít připraveny grafické piktogramy se všemi uvedenými pravidly. Tyto obrázky lektor uloží do středu kruhu a při porušování pravidel může kdokoli beze slov ukázat na příslušný obrázek a tím zajistit dodržování pravidel. Piktogramy jsou součástí projektu, viz příloha č. 4.

Klíčové pro používání kom. kruhu je dobře zvolené téma a zadávání otázek. Otázky by měly být formulované v první osobě množného čísla (co my děláme, cítíme...) nebo ve třetí osobě jednotného i množného čísla (co někdo dělal, co lidé dělají, myslí, cítí...). Otázky se mohou týkat pocitů, možnosti jednání, motivů jednání a rozpoznání projevů chování. Např. *Jak poznáme, že se někoho něco trápí?*, *Co můžeme dělat, když nám někdo ubližuje?* apod. Otázky by měly být přiměřené věku a schopnostem žáků.

V komunitním kruhu nelze řešit problémy přímo, lektor ale může využívat práci v kom. kruhu k nepřímému řešení problémů. Formou vhodně kladených, nepřímých otázek, souvisejících

⁷⁴ KOLÁŘ.M. *Bolest šikanování*. 2001. s. 244.

s tím, co se ve třídě odehrává, ale vždy na obecné úrovni v 1. nebo 3. osobě a za předpokladu pravidelnosti používání komunitního kruhu.

Předpokladem pro práci v komunitním kruhu je nutné dodržování čtyř nezbytných pravidel.

1. Pravidlo naslouchání

Bez uplatňování tohoto pravidla by nemohla komunikace v kruhu úspěšně probíhat. Zahrnuje respekt a ochotu spolupracovat. Pro zajištění vzájemného naslouchání v kruhu je používání komunikačního předmětu, např. kamínek. Právo mluvit má pouze ten, kdo má předmět v ruce, který je postupně předáván po kruhu. Je důležité, toto pravidlo dodržovat, nevstupovat nikomu do řeči, neklást otázky, nekomentovat co druhý říká. Pravidlo platí pro všechny osoby v kruhu, i pro lektora. Výjimečně, například při porušení pravidel komunitního kruhu, může lektor, nebo žák, vyžádat předmět a tak si říct o slovo a krátce vyjádřit, co je třeba a opět předmět vrátit.

2. Právo nemluvit

V kruhu, při komunikaci, se žáci mohou vyjadřovat, pokud chtějí, ale stejně tak nemusí. Při dodržování tohoto pravidla se vytváří důležitý pocit bezpečí. Nikdo se zúčastněných komunitního kruhu nesmí mít komentáře k tomu, pokud někdo odmítne mluvit a pouze pošle předmět dál. Navíc toto pravidlo umožňuje uplatňování dovednosti odmítnout, říci – ne a rozhodovat se sami za sebe.

3. Pravidlo úcty

Na rozdíl od diskusního kruhu, ve kterém jde o reakci na to, co kdo řekl před ním, v komunitním kruhu se na to přímo nereaguje. Jde pouze o řazení názoru vedle názoru. Patří sem i to, že v kruhu nikoho nekritizujeme, o nikom nemluvíme nepěkně. Komunitní

kruh zásadně nepoužíváme k přímému řešení konkrétních konfliktů ve třídě. Otázky vhodné pro komunitní kruh klademe na obecné úrovni, nejmenujeme konkrétní osoby, např. *Jak se cítíme v konkrétních situacích?*

4. Pravidlo diskrétnosti, zachování soukromí

Při tomto pravidlu je třeba dětem říci o důležitosti zachovávání soukromí. Každý by měl zvážit, zda chce sdělit informace, či nikoli a tím chránit své soukromí. Zachování diskrétnosti je důležité k tomu, aby se žáci neobávali, že to co bude v kruhu řečeno, bude později zneužito. Proto mohou popisovat dění v kruhu, ale bez udávání jména osob, pouze anonymně. Např. *Jeden kluk, z naší třídy říkal....atd.*⁷⁵

2. část otázka pro komunitní kruh

Lektor položí žákům otázku, v tomto případě: „*Zlobení je, když ...*“ a požádá žáky, aby nad otázkou přemýšleli, pošle kamínek jedním směrem a žáci se mohou k tématu vyjádřit. Předávání předmětu je vhodné i proto, že mohou hovořit žáci, kteří se jinak o slovo nepřihlásí.

Lektor žákům poděkuje za projevené názory k tématu a respektování pravidel komunitního kruhu.

3. část – sochy a sousoší – práce ve skupinkách

Lektor požádá žáky, aby vytvořili malé skupinky a ty mají za úkol po krátké poradě vytvořit sochy – sousoší, tzv. živý obraz s názvem zlobení. Jednotlivé skupiny pak svůj obraz nehybně předvádí ostatním, ti hádají, co to znamená a jakou situaci znázorňuje.

⁷⁵ NOVÁČKOVÁ, J. Komunitní kruh. In: *RVP Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů. cz* [online]. 13. 12. 2005 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>.

Lektor nabídne druhé téma: „být hodný“. Opět mluvíme o tom, co to znamená a opět vytváří sousoší na toto téma. Potom společně po skupinách předvádí své obrazy a diskutujeme o jejich významu.⁷⁶

Mluvící ruce (5min) technika cílené zpětné vazby k rychlému shrnutí zážitku

K hodnocení využíváme prsty na ruce, které jsou body. Žáci sedí v kruhu, na pokyn lektora zavřou oči a ukázáním počtu prstů se vyjadřují k tomu, co právě ve hře prožili. Potom na vyzvání lektora, mohou otevřít oči a je zahájena diskuze. Deset prstů znamená deset bodů, značí úspěch a spokojnost, žádný prst znamená žádný bod a značí nespokojenost. Nakonec je možné spočítat všechny prsty dohromady a vydělit počtem účastníků (skupinový průměr).⁷⁷

Panáčci nálady⁷⁸ - test (30 min) Dětem rozdáme strom s človičky a zadání úkolu, požádáme je, ať si najdou nějaké pohodlné místo. Z postaviček mají vybrat, kterou postavou by chtěli být a tu vymalovat červeně. Zeleně vymalují postavu, kterou by chtěli za kamaráda a modrou barvou vybarví toho, s kým by se v žádném případě nekamarádili.

V této aktivitě je potřeba na získání zpětné vazby, každé z dětí totiž jinak chápe a vnímá dané panáčky na obrázku. Je velmi vhodné, s každým si krátce popovídat o tom, jak a kde vnímají sebe, svého kamaráda a koho vnímají negativně. Tato hra je diagnostikou pro lektora (učitele), jak děti sami sebe vnímají v kolektivu.

Rozplétačka (10 min)

⁷⁶ ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 157.

⁷⁷ REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele*. Praha. s. 121.

⁷⁸ KOLAŘÍK, M. *Interakční psychologický výcvik*. 2006. s. 155.

Děti se postaví do těsného hloučku, poslepu zvednou pravou ruku vzhůru směrem do středu a druhou naopak natáhnou dolů, také do středu hloučku. Pak se všichni uchopí za ruce tak, že žádná ruka nezůstane volná. Tento uzel je nutné společným úsilím dětí rozmotat, ale tak, aby se nikdo ani na chvíli nepustil. Všechny ruce musí zůstat tak, jak se na počátku chytili. Tato hra vyžaduje spolupráci všech zúčastněných, a komunikaci.⁷⁹

5. ZPĚTNÁ VAZBA – REFLEXE ČINNOSTI (20 -30 min)

Truhla a popelnice

Sedíme s žáky opět v kruhu. Lektor jim poděkuje za dobře odvedenou práci a spolupráci. Krátce dětem vysvětlí, jak je důležitý jejich vlastní názor na proběhnuté aktivity. Uprostřed kruhu nachystá truhlu – ozdobnou krabici a popelnici – odpadkový koš. Pro každého jsou nachystány papíry a tužky. Žáci samostatně krátce zapisují, co se jim z proběhnutých her líbilo a potom, stejným způsobem vyjadřují k tomu, co se jim nelíbilo. Důraz je kladen na subjektivní hodnocení každého pisatele. Po ukončení psaní děti nahlas přečtou lístky. Lístky s negativními zážitky mohou děti roztrhat a hodit do popelnice a ty s pozitivními se po přečtení vloží do truhly.⁸⁰

V této části uvádíme aktivity, které se dají využít v návaznosti na projekt.

⁷⁹ ŠIMANOVSKÝ, Z *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 70.

⁸⁰ REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele*. 2007.s. 149.

Tyto dvě části jsou rozšířením hlavního tématu „*Zlobení je, když....*“ Učitel se k tomu, co jsme řešili, může vrátit a pracovat dále se skupinou. Vhodné pro ujasnění významu slova, jak jej chápou žáci, vytváří určitý náhled do života dětí, atd.

1. **Brainstorming** na téma „být zlý“ a co to znamená, tak, že pedagog může zapisovat na velký arch veškeré asociace žáků k tématu „*být zlý*“, nebo mohou žáci pracovat v několika skupinách. Potom lze zařadit i prezentaci práci skupin. Stejným způsobem můžeme zpracovat téma „být hodný“ a co to znamená, opět prezentace. Variantou hry mohou být dvě skupiny, kdy jedna píše, co znamená být zlý, druhá, co znamená být hodný, a v kruhu prezentují své názory. Po prezentaci lektor vede s žáky diskuzi, jak každý sám za sebe cítí, zda - li jsou hodní nebo zlí a vhodně uzavře diskuzi.

2. **Hraní rolí** – je pokračováním brainstormingu, kdy lektor zapisuje nápady žáků k tématu být zlý a co to znamená. Žáci vytvoří skupinky a lektor každé skupině zadá jednotlivé téma tak, aby je ostatní neslyšeli. Žáci se pokusí nacvičit scénku s určeným tématem. Po nacvičení dojde po skupinách k přehrávání jednotlivých scének a ostatní žáci mají za úkol poznat, kdo je zlý a jakým způsobem se to projevuje. Vhodné je po každé scénce vést s žáky dialog, obracet se na žáky s dotazy, vést je k formulování vlastních názorů a respektování názorů ostatních.

Další technikou, která je vhodná pro zařazení v rámci vyučování, např. výtvarné výchovy. V této aktivitě nejde tak o výtvarné nadání žáků, ale o sebepojetí a sebevyjádření. Nejdůležitější částí je prezentace před třídou žáků, zda jsou schopni a ochotni se projevit a „prezentovat“ před třídním kolektivem své výtvary a vlastní pocity.

Vlastní vizitka (20 min)

V této výtvarné aktivitě mají děti za úkol nakreslit svou vlastní vizitku na papír A4, velkým písmem, vytvoří tak vlastní vizitku. Další variantou hry je vytvořit z počátečních písmen svou firmu, která může být naprosto fantazijní např. V. B. - firma Veselý bonbon, atd. Po výtvarné aktivitě následuje prezentace svých vizitek, děti mohou představit svou jmenovku, nebo firmu ostatním žákům.

Vhodnou hrou k odreagování a uvolnění napětí je hra štronzo.

Štronzo nálad

Základem hry je pohybová reakce na rytmický doprovod – hra na bubínek, nebo hudba z CD přehrávače a zastavení pohybu tzv. „zkamenění“ při zastavení hudebního doprovodu. Důležité je i hudebním doprovodem a změnou rytmu motivovat chůzi v prostoru. V tomto jednoduchém cvičení se žáci učí pohybovat v rolích, náladách, pohybovému nebo slovnímu vyjadřování, udržení v roli, zvládnout reakci, atd. Volný pohyb motivujeme pohybem v různých náladách, například veselá, smutná, zuřivá, ospalá, rozmrzela, atd. Žáci hrají sami sebe.

Hra volitelná v případě nadbytku času:

Kdo jsem, kde jsem (20 min)

Tato hra může mít dvě varianty. V první jde jeden hráč za dveře a ostatní se domluví na určitém prostředí, které budou ztvárňovat. Iluzi tohoto prostředí budou ztvárňovat svým jednáním – pošta, nádraží, stadion atd. Hráč, který přijde, má za úkol poznat, kde se nachází,

podle toho se má chovat a jednat v souladu s ostatními. Ve druhé variantě jde opět jeden za dveře, ostatní na něj čekají. Ten, který vchází, hraje krátkou scénku a podle toho, jakým způsobem přichází, jeho gest, postojů mimiky ostatní hádají, kdo je.⁸¹

3.6.2 Průběh 2. setkání

Název: **Třída O. K. a K.O.**

Čas: 3 hodiny

Pomůcky: velké balicí papíry, fixy, rytmický bubínek, CD přehrávač, kamínek nebo jiná komunikační pomůcka

Doporučení:

Při používání divadla fórum je nutné přistupovat individuálně k možnostem skupiny a brát v úvahu věk a zralost konkrétní třídy. U starších žáků 4. - 5. třídy je možné dojít k několika přehráním situací a výměnám osob, u mladších žáků většinou stačí nácvik pocitů, spojených s prožitkem a diskuzí, co by bylo vhodné dělat dále. Je důležité na děti netlačit, citlivě je vést, ale stále dodržovat pravidla. Pro mladší děti to může být náročné, proto je vhodné situaci i časově rozvrhnout tak, aby si žáci mohli po skončení D. F. odpočinout, např. hra na štronzo.

Průběh:

1. UVÍTÁNÍ A PŘEDSTAVENÍ PROGRAMU (5 min)

Vhodné je krátce zopakovat průběh a zážitky z minulého setkání.

⁸¹ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 156.

2. UPŘESNĚNÍ PRAVIDEL SPOLUPRÁCE (10 min.)

Lektor uvítá děti, představí dnešní téma, společně s dětmi zopakuje pravidla vzájemného respektu a spolupráce, nepřekřikování se, nechovat se k sobě hrubě atd. Může se vrátit k minulému setkání a zeptat se dětí, zda si pamatují, co jsme rozebírali.

Lektor dětem představí techniku průběžné zpětné vazby – „zed' nářků a zed' radostí“ a způsob, jakým mohou v průběhu hodiny zaznamenávat svoje názory.

Zed' nářků a zed' radostí – průběžná zpětná vazba

Na zdi lektor nachystá dva velké balicí papíry s názvy „Zed' nářků“ a „Zed' radostí“. Žáci mohou kdykoliv v průběhu aktivit na papíry napsat anonymně svůj pocit, nebo zážitek z programů. Lektor se může, ale nemusí ke komentářům vrátit, ale ne vyšetřováním, kdo co napsal, ale spíš zkoumáním toho, co vedlo k tomuto zápisu apod.⁸²

3. HRY NA ROZEHRÁTÍ, UVEDENÍ DO TÉMATU (15 min)

Štronzo lidí a postav

Základem hry je pohybová reakce na rytmický doprovod – hra na bubínek, nebo hudba z CD přehrávače a zastavení pohybu tzv. „zkamenění“ při zastavení hudebního doprovodu. Volný pohyb motivujeme představou různých skupin obyvatelstva, při zastavení opět zkamení. Např. jste učiteli vaší školy, teenagery, starými lidmi, atd. Při štronzu - zkamenění lektor může obcházet žáky, jednotlivě se jich dotýká, oživuje sochy a ptá se: “ Kým jsi a co děláš? “ žáci jednotlivě v roli odpovídají.

⁸² REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cilená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele*. Praha. 2007. s. 159.

Honička nálad (5min)

Hrajeme tak, jak by hrály děti plaché, líné, zbrklé, váhavé a jak děti zdravé a čilé.⁸³

4. VLASTNÍ TÉMA PROGRAMU (90 min)

Téma TŘÍDA O. K. třídní pohoda + třída K. O. třídní nepohoda

V úvodní části vlastního programu může lektor použít asociaci pomocí kamínku, který vloží doprostřed kruhu s větou: „*Dnes se cítím*“ Kdo z dětí bude chtít, může jít do kruhu, uchopit kamínek a vyjádřit svůj současný pocit.

1. část **Brainstorming** Z knihy *Vyučování jako dialog* autorů Z. Koláře a R. Šikulové uvádíme osnovu při používání brainstormingu.

Osnova při používání brainstormingu:

1. Předložení a uvedení tématu (problému).
2. Výzva k žákům, aby bez přemýšlení uváděli všechny nápady.
3. Vyslovené nápady se nesmí kritizovat.
4. Rozvíjet a doplňovat se mohou i nápady ostatních.
5. Zápis na tabuli nebo na papír v pořadí, v jakém byly vysloveny.
6. V další etapě jsou nápady vystaveny kritice, třídí se a provádí užší výběr.
7. Myšlenky, které zaujaly (ustály v kritice) jsou podkladem pro řešení⁸⁴

⁸³ ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnání agresivity a neklidu*. Praha. 2002 s. 12

Pro dnešní téma volíme práci v diskusním kruhu. Na rozdíl od komunitního kruhu je cílem diskuze – reakce na názory, vyjadřování argumentů. Je příležitostí hovořit o problémech. Lektor je moderátorem diskuze. Práce v diskusním kruhu je zaměřená na rozvoj znalostí, dovedností a rozvíjení klíčových kompetencí, především sociálních, personálních a komunikativních.⁸⁵

Lektor vypíše na velké archy papíru název třídy a písmena O. K., na druhý papír opět název třídy a písmena K.O. V kruhu si v diskuzi vysvětlují, co písmena znamenají. Lektor vyzve žáky, aby pečlivě zvažovali a vyjadřovali, co je pro ně osobně K. O. – třídní nepohoda a O.K. třídní pohoda. Lektor musí vnímat celou skupinu a dávat možnost k vyjádření všech názorů. Snaží se o to, aby žáci svůj pocit dostatečně popsali a vede rozhovor tak, aby byli žáci schopni jasně a srozumitelně popsat pocity. Žáci podávají své náměty k tématu, které jsou potom, co se k nim vyjádří i ostatní, zapisovány na velký arch papíru. Vhodné je rozvíjet diskuzi nad konkrétními výrazy – k ujasnění pojmů a pochopení významu.

2. část - **Rozdělení do menších skupinek**

Žáci ve skupinách vybírají jedno ze zvolených klíčových témat z brainstormingu a blíže specifikují význam a obsah slova, která zapisují na papír. Potom shrnutí práce jednotlivých skupinek v celém kolektivu. Možnost rozvíjení diskuze, při dodržování pravidel komunikace,

⁸⁴KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. 2007. s. 76, 77.

⁸⁵Nováčková, J. Komunitní kruh. In: *RVP Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů*. cz [online]. 13. 12. 2005 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>.

nad vypsányi tématy i mezi skupinami žáků. Lektor se vrací i k pozitivním vyjádřením třídy (O.K.) a tomu, co žáci v kolektivu mají za správné a dobré.

Je možné zařadit hru na prezentaci práce skupin, kdy jednotlivé skupiny mají ostatním prezentovat své názory a odpovídat na dotazy ostatních. V této hře vedeme žáky k jasné formulaci názorů, správnému vysvětlení obsahu atd. Lektor pouze dbá na dodržení pravidel komunikace, dává dětem prostor a motivuje k vyjádření všech názorů.

3. část **vysvětlení pravidel hry**

V této části programu budeme využívat divadlo fórum (dále DF). Uvádíme vysvětlení pravidel, jež jsme upravili dle Odyssey. Při používání DF je nutné dodržovat tato pravidla.

Během her nesmí dojít k proměně charakteru osob, neexistuje možnost řešení situace pomocí kouzel a fyzického násilí, nikdo nesmí být nucen do role herce.

Popis:

1. Sdělení cíle, který použitím metody slibujeme.
2. Získání informací od žáků (pokud nejsou připravené předem), možnost psát anonymně na papírky.
3. Krátká improvizace – ukázka divadla, výběr papírků a sdělení dalšího postupu. Vylosování lístečku a improvizované hraní divadla měla by skončit negativně a stimulovat žáky k vymýšlení jiných typů řešení. Tato improvizace by měla proběhnout dvakrát, poprvé bude přehrána do konce, podruhé je možné její průběh ovlivnit tak, že kdo dostane nápad a bude chtít, bude moci některou osobu v příběhu nahradit nebo sdělit, co doporučuje. Nahrazována bude ta osoba, jejíž práva jsou ohrožována.
4. Po předvedení následuje krátká reflexe s cílem nechat žáky popsat, jak co vnímali

5. Druhé hraní stejné situace, stejnými herci. Mělo by se držet prvního provedení. Divákům je předvedeno pravidlo „Změna“, herci přestávají hrát a kdokoliv řekne tohle heslo, může nahradit vybraného herce a situace pokračuje, případně může sdělit své doporučení pro postavu herce.

6. Po každém provedení by měla následovat reflexe, ve které je cílem nechat žáky napsat, co z jednání herce, kterému byla narušována jeho práva, vnímaly jako žádoucí. Tyto styly může pedagog zaznamenávat na papír vždy způsobem obecnějším napsat konkrétní větu.⁸⁶

Je nutné vysvětlení pravidel hry, ve které žáci budou ztvárňovat jednotlivá vypsána témata z archu. Po výběru témat ve skupinách budou mít žáci čas na zinscenování krátké scénky s obsahem vybraného, klíčového slova. Je dobré se s dětmi na tématech domluvit, nedávat příkazy a vynucování, vhodně motivovat, odměňovat ty, kteří se aktivně zapojují. Zdůrazníme nutnost hrát scénky ze školního kolektivu, co nejpodobnější chování třídy. Nacvičíme zastavení v pohybu na štronzo, vedeme k udržení emoce ve tváři a upřesníme pravidla uvedená v metodice divadla fórum.

Lektor krátce představí dětem téma dnešního setkání

Pro práci s třídními kolektivy jsme si upravily pravidla k používání u mladších i starších žáků.

4. část - **hraní školních etud**

Může proběhnout podle základní verze – tedy tak, že žáci zahrají celou scénku od začátku do konce nejprve jednou, bez zastavení. Potom dojde k druhému přehrávání stejné situace

⁸⁶ DUBEC, M. *Zásobník metod používaných v OSV*. 2007, s. 47- 49.

a kdokoliv z dětí bude chtít, může dát signál: „stop“ a bude moci některou postavu v příběhu nahradit, ne však hlavního agresora.

V upravené verzi ztvárňování etud může lektor sám zastavit činnost skupiny a vyzvat žáky, aby kdokoli, kdo by věděl, jak a kdo může danou situaci vyřešit, nebo nějak pozitivně ovlivnit, vyšel v roli do divadla a učinil tak. Tento způsob je vhodnější při začátku používání divadla fórum a u mladších dětí.

Druhou možností, jak pracovat s divadlem fórum, je práce s emocemi. Lektor ve vhodný okamžik zastaví scénku štronzem a obrátí se na kolektiv, při zastavení v pohybu, vyzve kohokoli ze skupiny, aby pokud chtějí, šli do pocitů zúčastněných lidí tak, že k němu přijdou, dotknou se jeho ramene a mluví za něj.

Je praktické na začátku používat jen první verzi a až se žáci naučí s tématem pracovat, vystihnou podstatu, zařadit obměnu hry. I to záleží na konkrétní skupině žáků, vyspělosti a schopnostech lektora. V některých případech může dojít k volbě dalších variant, je dobré dokončit jednu verzi a potom se domluvit se skupinou, jestli chce zahrát ještě další verzi. Zde je nutné, aby lektor zvládl a vhodně motivoval a udržoval pozornost žáků. Postupně se v tématech vystřídají všechny skupinky. Je důležité při dodržování pravidel divadla fórum, aby se nerozjela diskuze, ale pracovalo v tématu. Prostor pro diskuzi je vhodné zařadit po odehrání konkrétních scének a potleskem odměnit předvádějící skupinu.

5. ZPĚTNÁ VAZBA (30 min)

Po tomto tematickém bloku by měl být věnován prostor k slovnímu vyjádření žáků.

Strukturované povídání - žáci sedí v kruhu, lektor vyzve žáky, aby krátce v jedné větě popsali, co se jim líbilo a s čím nebyli spokojeni, jak se cítili. Ke komunikaci používají kamínek.

3.6.3. Průběh 3. setkání

Název: **O dívce, která nechce do školy...**

Čas: 3 hodiny

Pomůcky: velké balicí papíry, fixy, rytmický bubínek, CD přehrávač, kamínek nebo jiná komunikační pomůcka, zástupné rekvizity pro Emily – čepici, brýle.

Doporučení:

V tomto tématu jde o vstup do příběhu, kde žáci na základě cizího příběhu poznávají konflikt a špatné jednání. Je vhodné, aby lektor jasně formuloval, že jde o příběh cizí dívky. Snahou je vést děti přes příběh k jasnému formulování špatného chování a z něho plynoucích následků.

V programu se otvírají citlivá témata, proto je nutné vést příběh imaginární dívky Emily, nevztahovat děje v příběhu na konkrétní třídu. Důležité je posilovat vzory správného chování. Je důležité, aby se ve třídním kolektivu nikdo nejmenoval stejně, nebo podobně, např. přezdívkou, aby nedošlo k ztotožnění osoby s postavou z příběhu. Téma je náročné na vedení diskuze, proto je nutné v pravý čas ukončit diskuzi, aby se nevedla jiným směrem, dodržovat pravidla komunikace a nutná je připravenost lektora.

U této lekce mnohem více platí přizpůsobení programu pro děti mladšího školního věku, nebo třídy méně zralé.

Průběh:

1. UVÍTÁNÍ, PŘEDSTAVENÍ (5 min)

Lektor se uvítá s žáky a představí dnešní program. Vhodné je krátce zopakovat průběh a zážitky z minulého setkání, zeptat se dětí na současnou situaci ve třídě, pokrok, změny a podobně.

2. UPŘESNĚNÍ PRAVIDEL SPOLUPRÁCE (10 minut)

Lektor společně s žáky zopakuje pravidla komunikace a vzájemné spolupráce.

3. HRY NA ROZEHRÁTÍ, UVEDENÍ DO TÉMATU

Židle (15min) Jednoduché improvizací hra, slouží k odbourání napětí. Doprostřed kruhu postavíme židli, žáci mají možnost sednutím na židli předvést místo, kde právě jsou, ostatní mají za úkol hádat, kde jsou a co dělají.⁸⁷

Lavička v parku (15min)

Je řetězovou improvizací. Uprostřed kruhu jsou dvě židle vedle sebe – lavička v parku. Ten, kdo na ni usedne, má mít jasně definovanou roli, kterou předvádí. Podle toho, koho dotyčný předvádí, může do hry vstoupit další hráč a snaží se místo na lavičce získat pro sebe.⁸⁸

Štronzo s úkoly (10 min) podobné jako Molekuly

při zastavení zadává lektor nějaké úkoly, které musí žáci splnit, například udělejte dvojice, skupiny se stejnou barvou očí, vlasů, barvou oblečení, dotkněte se něčeho hladkého, drsného, vyhledejte oční kontakt, atd.

⁸⁷ RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2.* 2012. s. 255.

⁸⁸ RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2.* 2012. s. 55.

4. VLASTNÍ TÉMA PROGRAMU (90 min)

Námět převzat a upraven ze sborníku *Dramatických aktivit jako prevence sociálně - patologických jevů*, autorky Radky Svobodové⁸⁹

Žáci a lektor sedí společně v kruhu. Lektor krátce uvede lekci tak, že v dnešní lekci budeme společně pracovat na dramatickém příběhu.

1. část DOPIS (10 min) - sedíme v kruhu, dětem lektor přečte dopis psaný dětskou rukou a potom jej posílá dokola. Jeho znění je následující:

“Do školi už nikdy nepůjdu, nevím, jak dál sou tam všichni zlí lidi furt musím dělat co mi říkají a co nechcu smějou se mě pořád i když pak bečím a furt mi nadávaj. Prostě už tam nepůjdu, nikdy! EMILY

2. část BRAINSTORMING (10 min.)

Proč nechce dívka do školy? Nyní dává lektor prostor pro projevy dětí, jejich názory. V podstatě on sám nic nekomentuje, pouze sdílí názory dětí.

3. část CHARAKTERISTIKA DÍVKY EMILY (10 min.)

V této části jde o vytvoření charakteristiky dívky Emily, která se stala obětí šikany ve třídě. Na charakteristice mohou žáci pracovat ve skupinách, nebo společně v kruhu. Lektor může žákům pomoci otázkami. Jak podle vás Emily vypadá? Má nějaké kamarády? atd.

4. část DISKUZE a VYSVĚTLENÍ, CO SE MOHLO EMILY VE ŠKOLE STÁT? (15min.)

Lektor zahájí diskuzi. Snaží se o to, aby se žáci snažili přinášet nápady, co se mohlo ve škole Emily dít a v diskuzi je samostatně formulovali.

⁸⁹ SVOBODOVÁ, R. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 201. s. 36, 37.

U starších žáků, nebo v případě, že se v názorech objeví slovo šikana, lektor v diskuzi s žáky snaží vydefinovat, co je to šikana, jak se projevuje, co to může pro onu dívku znamenat? Lektor shrne to, co bylo v kruhu řečeno.

zápis konkrétního příběhu – vhodné pro starší a zralejší žáky

Každé skupině předá lektor papír s velkým otazníkem uprostřed a děti potom, co se spolu nad tématem zamyslí a prodiskutují ve své skupině, napíší svůj konkrétní vymyšlený příběh na papír. Jinou formou může být individuální zápis příběhu Emily.

5. část PROTOŽE.....

Ve společném kruhu proběhne prezentace názorů, které žáci vytvořili v jednotlivých skupinách. Lektor shrne zásadní události ze všech prezentovaných případů.

Pro práci s vyzrálějšími, nebo staršími žáky (5. třída), podle individuálních schopností a možností konkrétní skupiny, můžeme zařadit i předvedení jednotlivých scének v krátkých etudách a nebo propojit téma s divadlem fórum.

6. část JAK SE CÍTÍ EMILY...

V této hře jde o přiblížení pocitů osoby, které je ubližováno. Uprostřed kruhu je židle, se zástupnou rekvizitou (čepice), znázorňující Emily a úkolem žáků je, snažit se o vyjádření pocitů Emily. Lektor krátce uvede hru na pocity dívky, a vyzve žáky k tomu, aby kdo chce, přistoupil k židli, uchopil do dlaní rekvizitu a pokusil se krátce vyjádřit pocit Emily.

7. část A CO OSTATNÍ?

Tato část je velmi důležitá. Měla by nastat vždy, po prezentaci názorů na situaci Emily ve třídě, nebo hraných etudách. Lektor by měl vhodně v diskuzi otevřít otázku, která se týká

ostatních žáků z našeho příběhu, kteří třeba přímo Emily neublížili, ale zároveň nic neudělali, aby ubližování zabránili. Lektor vede žáky k přemýšlení o situaci a odpovědi na otázku: „Proč?“

Potom, co žáci odpovídají na danou otázku, je nutné, aby nezůstalo pouze o odůvodnění jednání spolužáků, ale aby vznikla, pokud možno, morální výzva, k uvědomění si spoluzodpovědnosti za vzniklou situaci.

Nyní uvádíme příklad komunikace. Je ale mnohem lepší, když lektor přímo reaguje ve vytvořené atmosféře a reaguje přímo na názory dětí ve vzniklé situaci. Může se tedy stát, že se tato otázka objeví dříve.

Lektor může shrnout, co již víme:

- o tom, co se jí pravděpodobně děje - je jí ubližováno spolužáky
- o tom, jak asi vypadá – jaké má problémy
- o tom, co prožívá, jak se cítí – jaké má pocity
- o tom, jaké to má důsledky – jak se chová

Po shrnutí získaných informací může lektor položit otázku:

“*Kdo za to, co se Emily stalo, může?*“

Opět nechá prostor a čas k zamyšlení dětí nad tématem a potom žáci odpovídají.

Lektor musí citlivě přijímat názory dětí a dopřát jim prostor ke svobodnému vyjadřování názorů a nehodnotit. Potom, co se žáci k otázce vyjádří, lektor může položit otázku:

„A co ostatní?“

Například: *„Ve třídě kam chodila Emily je 30 žáků, jeden ji začal ubližovat, to už víme, přidal se k němu další čtyři žáci, to je ještě dalších 25 žáků, co oni?“*

Ostatních 25.žáků – neudělalo nic, víme proč – strach, stud, obavy.

Lektor se může v kruhu zeptat, zda-li jsou nebo nejsou za situaci i tito ostatní zodpovědní?

Potom, co se děti vyjádří, by měl lektor výstižně formulovat odpovědnost ostatních, za vzniklou situaci, protože to, že nikdo z ostatních neudělal nic, Emily taky velmi ublížilo.

8. část HLEDÁNÍ ŘEŠENÍ (15 min)

V této části lektor shrne dosavadní informace o problému ve třídě a postavení Emily.

a) diskuze s žáky

Lektor vyzve žáky, aby si dobře promysleli svoje názory a pokusili se nalézt řešení ze stávající situace. Lektor žáky vede kladením otázek, např. Co má nyní Emily udělat?, Jak se má bránit? Kdo a jak může Emily pomoci? atd. Lektor rozvíjí diskuzi, dává otevřené otázky, motivuje a aktivizuje žáky k hledání účinné pomoci.

b) učitel v roli

Lektor může jít doprostřed kruhu, stává se opět Emily, za použití rekvizity a požádá v roli žáky o pomoc ve své situaci. Žáci za dodržování pravidel komunikace se pokouší poradit Emily, co má dělat.

9. část KDO SI MYSLÍ.... (10min)

V této části lektor vyzve žáky, aby se postavili do jedné řady uprostřed. Nyní bude lektor klást dětem otázky, týkající se Emily a žáci se budou individuálně vyjadřovat tak, jak to sami vnímají. Otázky lektora musí vycházet přímo ze zážitkových situací, vyplynulých ze hry např. Kdo si myslí, že Emily se bude chtít vrátit do stejné školy? Kdo si myslí, že se Emily ve třídě někdo zastane? atd.

11. část JAK TO NAKONEC DOPADLO...?

Lektor v kruhu žákům přečte dopis od Emilly:

„Ty holky, co to viděli tak šli za těma učitelkama a řekli jim to všechno o tom a pak to bylo že oni museli ze školi odejít a ty holky co to řekli těm učitelkám přišli k nám dom a řekli mně že mám přijít do školi a napsali mě krásnej dopis tak sem se ta vrátila a sou na mě hodní a chodí si snama povídat paní učitelka věra a vždycky hrajem hry a děláme si povídání už se mi tam zase líbí a těším se na viletu.“ Emily

Po přečtení dopisu ponechá žákům čas na doznění zážitku. Potom lektor žákům poděkuje, za společnou práci, za návrhy řešení složité situace.

12. část UZAVŘENÍ PŘÍBĚHU

Na závěr by měl lektor vystihnout hlavní poselství příběhu. Může se například vyjádřit k právům a povinnostem, ale záleží na něm.

Příklad:

„Tam, kde se setkávají lidé, nejen děti, ale i dospělí, se může stát, že někdo někomu nesedí a ne vždy se spolu lidé dohodnou. Ale všichni jsme si rovni a máme stejná práva. Proto se

musíme snažit všichni hledat, ačkoliv je to někdy obtížné, na druhých lidech to dobré, naučit spolu žít a odmítat to, co druhým ubližuje, co jim dělá bolest. Takové jednání je zlým činem, tedy zločinem a za takové špatné chování k druhým lidem musí být ti, co se chovají špatně, potrestáni.“

Lektor nyní může poslat v kruhu obálku, kterou nebudeme otevírat. V této obálce, je poselství pro Emily, dobré poselství všech spolužáků, kteří se zachovali správně, kteří se nechovali hrubě, oznámili špatné chování spolužáků. V kruhu si posíláme obálku a kdo chce, může krátce, slovně vyjádřit poselství pro Emily, tak, jak jí ho mohli spolužáci napsat.

Např. těšíme se na tebe Emily,....

14. část PO MÉ PRAVICI SI SEDNE..... PROTOŽE.....

Lektor může vyjádřit žákům stanovisko. Každý z nás má své dobré a špatné vlastnosti. Každý jsme jiný. Každý z nás má podíl na tom, zda - li bude ostatním ve třídě dobře, nebo ne.

Zásadní je naše dobré chování k druhým a hledání dobrého ve svých kamarádech.

Lektor vyzve žáky, aby přemýšleli o každém v kruhu v tom dobrém, v čem je konkrétní člověk dobrý a výjimečný. Sedíme v kruhu, lektor má po pravé straně volnou židli. Úkolem hry je předat někomu pěkné poselství tak, že jej přivolá k sobě, větou: „ *Chci, aby si vedle mě sedl (a) Jirka, protože je kamarádký.*“ Je vhodné dětem vysvětlit, co je a není hezké poselství. Hra pokračuje tak, aby se všechny děti vystřídalaly.⁹⁰

ZPĚTNÁ VAZBA (30 min)

⁹⁰ KOLÁŘ.M. *Bolest šikanování*. 1 vyd. Praha 1 : Portál, s.r.o. 2001. s. 246.

Lektor žákům poděkuje za spolupráci a může dát prostor k vyjádření žáků.

Truhla a popelnice.

Sedíme s žáky opět v kruhu. Lektor jim poděkuje za dobře odvedenou práci a spolupráci. Krátce dětem vysvětlí, jak je důležitý jejich vlastní názor na proběhnuté aktivity. Uprostřed kruhu nachystá truhlu – ozdobnou krabici a popelnici – odpadkový koš. Pro každého jsou nachystány papíry a tužky. Žáci samostatně krátce zapisují, co se jim z proběhnutých her líbilo a potom, stejným způsobem vyjadřují k tomu, co se jim nelíbilo. Důraz je kladen na subjektivní hodnocení každého pisatele. Po ukončení psaní děti nahlas přečtou lístky. Lístky s negativními zážitky mohou děti roztrhat a hodit do popelnice a ty s pozitivními se po přečtení vloží do truhly.

Nyní uvádíme stručné schéma příběhu pro žáky mladšího věku 2. -3. třídy. Téma zůstává stejné, pouze upravujeme výběr aktivit pro nižší věkovou skupinu.

1. PŘEČTENÍ DOPISU OD EMILY

Lektor žákům přečte dopis.

2. CO SE MOHLO EMILY VE ŠKOLE STÁT?

Diskuze v kruhu. Je nutné respektovat věk a zralost dětí v komunikaci a používání jazyka a používat výrazy, které žáci samostatně použijí v hodnocení situací. Není nutné hnát příběh do krajních mezí, ale vycházet z toho, co žáci sami přinášejí do diskuze.

3. DISKUZE - JAK SE CÍTÍ EMILY...

Lektor může s dětmi vést diskuzi na téma pocitů, za pomoci komunikačního kamínku v kruhu. Klade otázky, např. *Kdy se cítíme bezvadně....., Kdy se cítíme smutní....*apod.

4. PRÁCE S POCITY (hra na štronzo)

Žáci se volně pohybují prostorem za bubnování lektora, který bubnuje do bubínku, mění rytmus i tempo a zadává úkoly, např.: „*Jste radostní a šťastní....., Jste smutní,...* apod. Při zastavení ve štronzu může obejít děti, některých se dotknout (oživit) a položit otázku, např. Proč máš radost? Děti spontánně odpovídají. apod. V této jednoduché hře vede děti v improvizaci k projevům pocitů a jak se tyto pocity projevují v chování.

5. HLEDÁNÍ ŘEŠENÍ (15 min)

Lektor shrne prožívání pocitů, jak je známe, co cítíme a prožíváme, když máme radost, starost, bolest atd. Vrátime se k prožívání pocitů člověka, kterému je ve škole ubližováno. Lektor vyzve žáky, aby si dobře promysleli svoje názory a pokusili se nalézt řešení ze stávající situace. Lektor žáky vede kladením otázek, např. *Co má nyní Emily udělat? Jak se má bránit? Kdo a jak může Emily pomoci?* atd. Lektor položí dětem otázku, co by poradili Emily co má v takové situaci dělat?

6. KDO SI MYSLÍ....

V této části lektor vyzve žáky, aby se postavili do jedné řady uprostřed. Nyní bude lektor klást dětem otázky, týkající se Emily a žáci se budou individuálně vyjadřovat tak, jak to sami vnímají. Otázky lektora musí vycházet přímo ze zážitkových situací, vplynulých ze hry např. *Kdo si myslí, že Emily se bude chtít vrátit do stejné školy? Kdo si myslí, že se Emily ve třídě někdo zastane?* atd.

7. JAK TO NAKONEC DOPADLO...?

Po přečtení dopisu ponechá žákům čas na doznění zážitku. Potom lektor žákům poděkuje, za společnou práci, za návrhy řešení složité situace.

8. UZAVŘENÍ PŘÍBĚHU

Na závěr by měl lektor vystihnout hlavní poselství příběhu. Může se například vyjádřit k právům a povinnostem, ale záleží na konkrétně vzniklých situacích a schopnosti na ně reagovat.

3.6.4 Průběh 4. setkání

Název: **Jak zlepšit naše vztahy, aneb záchrana lodi**

Čas: 3 hodiny

Pomůcky: velké balicí papíry, fixy, rytmický bubínek, CD přehrávač, kamínek nebo jiná komunikační pomůcka

Doporučení:

V posledním setkání jde o to, vrátit se ke věcem, které vyšli z předcházejících setkání a které vyžadují další řešení. Úkolem je tyto věci vydefinovat a pokusit se ve skupině o nalezení určitých záchytných bodů, které by mohli pomoci v řešení konkrétních situací. Poslední setkání klade velké nároky na lektora, který musí nejen definovat dané problémy vyplulé z diskuze s žáky, ale pracovat také s konkrétními situacemi, které vznikly v minulých setkáních. Pro toto setkání je nutná příprava lektora především v jasné struktuře, vytvořené pro konkrétní třídu a ta musí být propojená s vyřčenými názory žáků v diskuzi.

Průběh:

1. UVÍTÁNÍ A PŘEDSTAVENÍ PROGRAMU (5 min)

Lektor se krátce představí a představí program. Vhodné je krátce zopakovat průběh a zážitky z minulého setkání, zeptat se dětí na současnou situaci ve třídě, pokrok, změny a podobně.

2. UPŘESNĚNÍ PRAVIDEL KOMUNIKACE (10 min)

Je možné využít zkušenosti z předchozích setkání s dodržováním, nebo nedodržováním pravidel a na tomto faktu postavit diskuzi s žáky.

3. HRY NA ROZEHRÁTÍ, UVEDENÍ DO TÉMATU (15 min)

O židli méně

V prostoru jsou různě postavené židle (mohou být i uspořádány v kruhu, sedátky ven). Židlí je o jednu méně, než hráčů. Žáci se procházejí při hudbě a při umlknutí hudby mají za úkol, se co nejdříve posadit na nejbližší židli. Na koho nezbude žádná židle, vypadává ze hry a ubírá se vždy jedna židle. Hra pokračuje dál.

Obměna hry je o tom, že kdo vypadne, může se domluvit s někým, kdo sedí, aby ho vzal na klín. V pokračování hry a ubývání židlí víc žáků sedí na klíně spolužáků. Nakonec sedí všichni na jedné židli. Když i ta je odstraněna, skupina může objevit způsob, jak se posadit i bez židle. Situaci v této hře lze dobře využít. Je formou jednoduché, zážitkové situace, kdy v první hře žáci tvrdě soupeří, jde o to „kdo s koho“ a s tím spojené pocity prohry a vítězství.⁹¹

4. VLASTNÍ TÉMA PROGRAMU (45 min)

1. část Diskuze (15 min)

Lektor v kruhu požádá děti, aby se zamyslely nad všemi setkáními, které jsme uskutečnili, a vyjádřily se k tomu, co pro ně bylo nejzásadnější. Zahájí diskuzi na téma: co jsme po dobu

⁹¹ ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 54.

trvání spolu prožili, co jsme o sobě zjistili, co se nám nedařilo a co naopak podařilo? Nechá dětem prostor k přemýšlení nad tématem a pomocí komunikačního kamínku, který může kolovat, se žáci vyjadřují k dané věci.

2. část **Shrnutí významných prvků diskuze** (5 min)

Lektor poděkuje žákům za diskuzi a pokusí se shrnout vyjádřené poznatky. Může si pomoci tématem lodi, na které jsou všichni zúčastnění. Když je loď v pořádku, odolává mořské bouři, vlnám i nárazům, když je loď v rozbitá, například dírou v lodi, díra se může zvětšovat a zavinit potopení. Co dělat, když jsme na lodi a víme, že loď není schopna bezpečně plout? Musí se spravit. Co nejlépe a co nejdříve.

3. část **Hovoří kapitán** (5 min)

V tak vážných případech, kdy kvůli závadě hrozí potopení lodi, musí kapitán rozhodnout, co a jak bude dál. Kapitán oznámí všem, kdo jsou na jedné lodi, že hrozí velké nebezpečí pro loď a s ní všechny osoby na lodi. Pokud se nezačne ze záchranými pracemi, aby se loď opravila a mohla znovu bezpečně plout po moři, brzy se potopí a stáhne všechny ke dnu. Kapitán prosí celou posádku, aby, dokud je čas, každý člen vyjádřil své řešení konkrétní situace.

Příklad:

„Vaše třída (název) je taky takovou lodí, které hrozí v některých částech poškození. Je na vás všech, jak se k problému postavíte a zda budete ochotni jej řešit.“

4. **brainwriting - zápisy řešení** (15 min)

Z knihy *Vyučování jako dialog* autorů Z. Koláře a R. Šikulové uvádíme postup při zápisů řešení – **brainwriting**. Ve skupině koluje list papíru, na který žáci zapisují své myšlenky.

Výsledkem této aktivity je vymýšlení co nejvíce nápadů – řešení a to v časovém limitu. Nakonec se nápady zhodnotí, vyberou – vypíší na viditelné místo a diskutujeme o nich. Obměnou hry je rozdání prázdných lístečků žákům, ti v určitém čase zapisují své myšlenky na své papíry, potom se odevzdají a vyhodnocují.⁹²

Lektor rozdá žákům papíry a požádá je, aby každý za sebe vypsál svůj návrh na řešení situace ve třídě, co by se dalo dělat atd. Požádá žáky, aby pracovali samostatně a anonymně. Dopřeje žákům dostatek času k řešení úkolu.

5. diskuze - vyhodnocení řešení - **záchranný kruh pro naši třídu** (15 min)

Lektor v kruhu požádá žáky, aby odevzdaly svá řešení do krabice první záchrany. Potom postupně vytahuje jednotlivá řešení, napsaná na papírech. Čte nahlas všem v kruhu a žádá ostatní, aby se k jednotlivým názorům v případě potřeby vyjádřili. Společně tak mohou vyhodnotit, co je použitelné pro posádku lodi a co nikoli. Nakonec lektor uzavírá diskusi tím, že zvolené rady pro záchranu lodi je nutné dodržovat, jsou zásadní pro loď i život posádky. Nejlepší nápady může lektor vypsát na papír jako pravidla záchrany třídní skupiny a žáci si je mohou odnést s sebou.

6. **třídní charta – pravidla pro naši třídu** (20 min)

Lektor může dětem položit otázku, co je snadnější, zda-li zachraňovat potápějící se loď, nebo dělat vše proto, aby se loď nepotopila předem, snažit se ze všech sil, aby k potopení nedošlo. Po diskuzi k tématu lektor může navrhnout dětem záchranu v podobě pravidel a jejich dodržování – chartu třídy, která by, při dodržování stanovených pravidel, mohla

⁹² KOLÁŘ, Z, ŠIKULOVÁ R. *Vyučování jako dialog*. 2000. s. 77.

zabránit konfliktům, které by se mohli stát těžko řešitelné. Požádá žáky, aby se zamysleli nad tím, jaká pravidla by měla jejich charta třídy obsahovat, aby zabránila krizovým situacím. Z knihy *Bolest šikanování*, autora Michal Koláře, uvádíme hry podporující kohezi skupiny a umožňují pozitivní zpětnou vazbu.

ŘETĚZOVÁ REAKCE – máme hodně společného (15 min)

Děti se libovolně rozmístí po místnosti. Jedno dítě zahájí „řetězovou reakcí“ a to tím způsobem, že si k sobě zavolá někoho, kdo se mu v něčem podobá a ten se prvního dotkne a zavolá k sobě zase člena skupiny, s kterým má něco společného – až jsou nakonec spojeni všechny děti druhé části hry vytvoří děti kruh, drží se za ruce. Skupina si klekne do kruhu tak, aby se vzájemně dotýkali svých sousedů a společně kývají tělem. Pokud děti dobře spolupracují, je možné zařadit i společné dýchání skupiny.⁹³

ZPĚTNÁ VAZBA

Truhla a popelnice

Sedíme s žáky opět v kruhu. Lektor jim poděkuje za dobře odvedenou práci a spolupráci. Krátce dětem vysvětlí, jak je důležitý jejich vlastní názor na proběhnuté aktivity. Uprostřed kruhu nachystá truhlu – ozdobnou krabici a popelnici – odpadkový koš. Pro každého jsou nachystány papíry a tužky. Žáci samostatně krátce zapisují, co se jim z proběhnutých her líbilo a potom, stejným způsobem vyjadřují k tomu, co se jim nelíbilo. Důraz je kladen na subjektivní hodnocení každého pisatele. Po ukončení psaní děti nahlas přečtou lístky.

⁹³ KOLÁŘ.M. *Bolest šikanování*. 2001. str. 245.

Lístky s negativními zážitky mohou děti roztrhat a hodit do popelnice a ty s pozitivními se po přečtení vloží do truhly.⁹⁴

Nyní uvádíme další hry, které mohou být zařazeny v případě, že bude program ukončen dříve, nebo zda se na základě uvážení lektora, vycházející z diagnostiky konkrétních skupin, rozhodne, nevěnovat se ve skupině technikou záchranného kruhu. Hry podporují komunikaci, porozumění a zlepšují vztahy ve skupině.

O židli méně (15 min)

V závěru je možné zařadit stejnou hru, jako na začátku. Lektor žákům může nabídnout druhou verzi hry, ale tím způsobem, že je osloví, zda - li by se tato hra nedala hrát i jinak, může zadat úkol skupině, jestli najdou řešení, bez vypadávání. Pokud žáci přijdou na to, jak hrát hru bez vypadávání, hra se hraje až do té doby, kdy všichni žáci sedí na jedné židli.

Stonožka – mizející místo (15 min)

V kruhu jsou postaveny židle, opěradly přiraženy těsně k sobě, jedno místo je volné a uprostřed kruhu stojí jeden hráč. Úkolem hráče uprostřed je posadit se na volné místo, ale v tom mu zabraňují ostatní, sedící hráči, neboť se přemisťují a rychle přeseďají, a tak prostřednímu hráči znemožňují dosednout na vybrané místo. Pokud se mu to podaří, vypadá hráč po jeho levé ruce, který jde do kruhu a hra pokračuje dál.⁹⁵

Čím by byl, kdyby byl... (20 min)

⁹⁴REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele*. s.149.

⁹⁵ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 50.

Jeden z hráčů – hádající, jde za dveře. Skupina žáků se domluví na jednom hráči. Úkolem hádajícího je přijít na to, o jakého člověka jde a to tím způsobem, že hledá vhodné přirovnání k něčemu. Např. *Kdyby byl barvou, jakou?* apod. Ostatní se pokusí co nejlépe vystihnout přirovnání. Hádající podle odpovědi přiřazuje informace.⁹⁶

O zlatou rybku (20 min)

Lektor dětem krátce poví o zlaté rybce, která splní tři přání tomu, kdo ji chytí. Pokusíme se být zlatou rybkou a pomoci si vlastními silami. Lektor vyzve žáky, aby se zamysleli nad tím, co by se dalo ve skupině zlepšit, co by napomohlo tomu, aby se v ní všichni cítili lépe. Rozdá dětem papíry a každý z nich to individuálně zformuluje, jako své tři přání, které se týkají vždy někoho ze skupiny a ty zapíše na papír. (Např. Pavle, přál bych si, abys mi už neříkal „jojo“!) Postupně v kruhu pak každý z hráčů své přání říká přímo tomu, koho se přání týká. Oslovený hráč nemusí odpovídat a zváží, jestli přání vyhoví. Lektor zde může připomenout, jakou velkou váhu má slovo promiň. Kdo je osloven, pokračuje svým přáním adresně oslovit jiného ve skupině. Závěrem mohou děti posoudit, jaká otázka nebo odpověď se jim nejvíce líbila.⁹⁷

⁹⁶ RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2*. 2012. s. 31.

⁹⁷ ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 2002. s. 115.

4 ZHODNOCENÍ PRAKTICKÉHO POUŽITÍ PROGRAMU

Výše uvedené programy se autorkou projektu realizovaly v celém bloku čtyř navazujících setkání, v době od února do dubna 2013, jako zkušební test v praktickém použití. Individuálně byly aktivity prováděny v jednotlivých třídních kolektivech a některé aktivity byly realizovány v rámci projektu SPC Pramínek o.p.s. s názvem Oáza, pohodová třída. Na základě praktického použití aktivit v proběhnutých setkáních, zpětné vazby žáků, pozorování přístupu a chování dětí v jednotlivých činnostech byly aktivity v programu upraveny pro praktické použití, obměněny, nebo zařazeny jiné hry tak, aby byl projekt snadněji použitelný v praxi. Z prováděných programů na ZŠ vyplývá potřeba třídních učitelů ZŠ věnovat prostor a čas zaměření na třídní klima, vztahy, podpora pozitivního chování a vzorů dobrého chování. Ve třídních kolektivech se často objevuje napětí, neschopnost dětí přijímat jiné žáky, zvýšená kritičnost, zaujatost. Děti se neumí vzájemně podpořit, ocenit a pozitivně vnímat druhé.

Projekt není odbornou intervenční prací školeného specialisty, který řeší následky závažného rizikového chování ve třídě. Lektor programů pouze vhodně zvolenými metodami práce nahlédne do prostředí vztahů a vazeb ve třídě. Jde především o podporu skupinové koheze třídy, zlepšení skupinové spolupráce, vést třídu k lepšímu pochopení vzájemných vztahů a zároveň nalézat vlastní identitu, pomáhá upevňování pozitivních vztahů a utváření kladných postojů. Lektor v žádném případě neradí učitelům, co mají dělat.

Nyní uvádíme praktické zkušenosti z realizovaných aktivit projektu, které je vhodné mít na zřeteli při realizaci programů.

V prvním setkání používáme komunitní kruh. Pro žáky, kteří neznají tento způsob práce, může být obtížné dodržovat příslušná pravidla a i pro lektora, který se vidí s žáky poprvé, může být úkol náročný. Lektor by měl být připravený žákům jasně a srozumitelně vysvětlit pravidla komunikace, používat piktogramy, vést k respektování pravidel a vhodně žáky motivovat.

Při náročnějších tématech, nebo výskytu problémového chování ve třídě se může stát, např. v komunitním kruhu (1. setkání), nebo v diskusním kruhu (2. setkání), že se objeví situace, která vyžaduje řešení, a tím se prodlouží stanovený čas. Je vhodné s tímto počítat a v případě delšího, nebo náročnějšího „povídání“ zařadit hry na uvolnění a odreagování, např. Štronzo, Židle, Lavička, Rozplétačka, atd

Při aktivitě Panácci je vhodné vyčlenit dostatek času na důslednou zpětnou vazbu – popis a prožívání obrázkových panáčků z testu. V praxi se nám osvědčila spolupráce s třídním učitelem, který mohl na základě této aktivity vnímat, eventuelně zapisovat názory dětí. Ve hře je nutné dát dětem prostor k vyjádření vlastních názorů a toho, jak kterého panáčka vnímají.

V komunikaci s žáky, např. ve (2. Setkání), se při zapisování může stát, že děti jsou k sobě velmi kritičtí, vyjadřují se negativně a přímo ke konkrétnímu člověku, proto je vhodné předem vysvětlit pravidla (neosobní přístup), vést je dodržování těchto pravidel. V případě opětovného porušování a nedodržování pravidel, by lektor měl být schopen zasáhnout vlídně, ale energicky.

Při scénách D. F. je nutné, aby byl lektor připraven na možná rizika, plynoucí z konkrétní situace. Např. skupina hraje scénu, ve které odmítá spolužáka, odmítnutý spolužák je ve skutečném životě odstrkovaný. Lektor by měl předem minimalizovat rizika

a být připraven vhodně a přímo situaci řešit, pokud tak nastane, např. pokud je lektorovi známá konkrétní situace, zabrání tomu, aby odstrčeného hrál žák, který nemá ve třídě dobré postavení. Při výskytu problému již v rozehrané hře, musí být lektor připraven reagovat přímo v situaci, např. zastavit děj, vyzvat skupinu k akci pro změnu negativní situace, podporovat kladné jednání apod.

Při přehrávání scének je důležité, aby scénky plynuly v určitém tempu, lektor musí hlídat čas, vést k jednoduchosti předvedení hry, pokud žáci vstupují do pocitů konkrétních lidí, je vhodné vést žáky k vyjadřování jejich pocitů, ne popisování situace.

Ve třetím setkání předpokládáme, že lektor již má určitou znalost konkrétní skupiny a při tomto tématu je velmi nutný výběr aktivit a celková vnímavost lektora k problémům konkrétní třídy a podle toho volit jednotlivé aktivity.

Ve hře *Po mé pravici...protože....* je velmi žádoucí motivovat žáky k dobrému poselství, vysvětlováním, co je a není dobré poselství, a tak předcházet rizikům, že někdo nebude osloven vůbec.

Ve čtvrtém setkání je prostor k návratu k tématům, která vyžadují řešení. Navrhované aktivity mohou být opět náročné na pozornost a aktivní účast žáků, proto je vhodné střídat dynamické hry s diskuzí. Zde je důležité, aby lektor zvolil výběr a způsob aktivit, podle potřeb a schopností konkrétní třídy. V případě, že se lektor se třídou nebude věnovat vlastnímu tématu, ale bude realizovat další doporučené aktivity k podpoře pozitivních vztahů, musí lektor opět vytvářet bezpečné a příznivé prostředí pro aktivity, založenou na motivaci k činnostem, podporou pozitivního chování.

Ze zpětných vazeb žáků vyplývá, že se dětem celkově práce v setkáních líbila. Žáci byli otevření, spontánní a připraveni spolupracovat. Pozitivně hodnotili dynamické hry (štronzo, rozplétačka, pantomimu) a inscenační aktivity (divadlo fórum). Žáci pozitivně vnímali možnost se svěřit a řešit konkrétní situace. Záporně se ve zpětné vazbě někdy objevovalo „dlouhé povídání“ v diskuzním a komunitním kruhu, které mohlo být pro děti obtížné na udržení pozornosti, dodržování pravidel i obsahu témat (co není O. K., problémy chování, třídy atd.).

4.1 Návaznost projektu na další aktivity

V návaznosti na projekt je do budoucna možná další spolupráce, která bude reagovat na poptávku základních škol po programech. Třídní kolektivy, které prošly programem, jsou více otevřené aktivní spolupráci a dialogu a také již připravené na způsob práce, proto mohou snadněji spolupracovat a pokračovat v další práci. Projekt lze chápat jako základní, na kterém se dá v budoucnosti rozvíjet další spolupráce. Je možné zařadit další okruhy témat, která vychází z potřeb pedagogů ZŠ, např. Multikulturalita, Mediální výchova, aj. Realizace preventivních aktivit se může stát i formou ucelenější spolupráce s metodiky prevence a výchovnými poradci jednotlivých škol. Na základě této spolupráce lze do budoucnosti realizovat i jiné formy práce, např. programy pro školy v přírodě apod.

Alternativou v realizaci projektu může být dojíždění lektora do škol, které by měli o program zájem.

4.2 Návaznost dalších aktivit na projekt

Projekt může být vhodnou formou doplnění minimálního preventivního programu ZŠ a součástí RVP. V projektu jsou nastíněna témata, která je vhodné dále rozvíjet a zařazovat je

tak do běžného vyučovacího procesu, např. v rámci třídnických hodin, osobnostní a rodinné výchovy, výtvarné výchovy atd. Aktivita, užívaná v programu, mohou být inspirací pro pedagogy a námětem, jak využívat dynamiky třídy, řešení problémů pomocí inscenačních metod, divadla fórum, atd. Velmi přínosnou metodou práce pro pedagogy může být také používání komunitního kruhu a diskuzního kruhu, využívání potenciálu skupinové dynamiky a osobnostní a sociální výchovy.

Návrh možností, jak lze využívat aktivity a témata v jednotlivých předmětech.

Komunitní kruh – je vhodný pro využití v třídnických hodinách, při potřebě pedagoga zjistit stav věcí, pocitů, atd. K. K. by se mohl stát rituálem společné komunikace pedagoga s žáky.

Místo si vymění – jednoduchá hra vhodná k třídnickým hodinám, je vhodným odreagováním a zároveň poskytuje cenné informace o zájmech dětí, rodině, vztazích apod.

Rozplétačka – oblíbená a zábavná hra. Vhodná k podpoře spolupráce a komunikace mezi žáky. Potom, co se děti naučí vzájemné spolupráci, rozmotají se mnohem snáz a rychleji.

Brainstorming – širokou oblast využití, v osobnostně sociální výchově, při řešení problémů, ale i v předmětech Českého jazyka, Přírodovědy, Vlastivědy, Dějin, atd.

Hraní rolí – využití v osv, v třídnických hodinách při řešení problémů nebo uvedení do problematiky jednotlivých témat, např. *Co mám a nemám rád? atd.*

Vlastní vizitka – výtvarná aktivita vhodná pro výtvarnou výchovu i Český jazyk. V této aktivitě jde o rozvíjení výtvarné a slovní schopnosti sebevyjádření. Ukazuje na sebepojetí žáků. Důležitým prvkem je prezentace v kolektivu, zda žáci jsou ochotni prezentovat své dílo

před ostatními. V oblasti JČ se může vizitka doplnit slohovou formou, popis sebe sama, svých zájmů, atd. Obměnou může být fantazijní představa vlastní firmy na základě počátečních písmen svého jména.

Štronzo – hra s jednoduchými pravidly, pohyb na hudbu a zastavení. Hra vhodná k odreagování a uvolnění. Zvolenou formou motivace – chůze s různými pocity, hra v roli, zadání úkolů atd. lze hru využít např. k vytvoření skupin, získání informací, atd.

Divadlo fórum – má široké uplatnění v osv, třídnických hodinách k řešení problémů, nalezení východiska z konfliktních situací, rozpoznání pocitů osob, atd.

Židle, Lavička v parku – jednoduchá improvizace, hry k odbourání napětí, odreagování a schopnosti předvést a rozvíjet vlastní nápady.

Po mé pravici si sedne....protože.... a hra **Řetězová reakce, Máme hodně společného**

Tyto hry jsou vhodné pro využití v osv, pro vytváření a upevnění pozitivních vazeb ve skupině, rozvíjí komunikaci, vyjadřování a schopnosti ocenit druhého.

O zlatou rybku - uplatnění v osv, třídnických hodinách, hra vhodná k získání zpětné vazby mezi žáky a řešení problémů.

Třídní charta – pravidla pro naši třídu – vhodné zpracování ve výtvarné výchově např. může jít o společnou skupinovou práci na tématu – (jak bude vypadat, kde bude umístěná, kdo co udělá) a také Českého jazyka, např. tvorba výstižné formulace pravidel, vysvětlení určitých pojmů jako respekt, úcta. Pedagog může žákům na papíru vytvořit věty, které žáci mají dopisovat. Např. *Mít respekt znamená...., Respektuji že.....*

4.3 Minimalizace rizik spojených s realizací programu

Pro úspěšnou realizaci programů v praxi je nutné respektovat určité způsoby specifické práce, uspořádání prostoru a organizace programu. Z toho vyplývají určitá konkrétní omezení a rizika, se kterými je potřeba při realizaci aktivit počítat. Nyní uvádíme praktické informace, které je nutné při realizaci program brát v úvahu.

V případě, že je program realizován ve školách:

Organizace prostředí je nutnou podmínkou v práci s třídními kolektivy. Lektor s dětmi pracuje zásadně v kruhu, proto je nutné uspořádat prostor. Je vhodné připravit prostor před vyučováním, o přestávce, aby v hodinách nedocházelo k rušení ostatních tříd hlukem.

V programech dochází ke střídání různých typů aktivit. Součástí práce lektora se skupinou jsou i aktivity zaměřené na odreagování, uvolnění emocí, nebo se v rámci dramatických her používají dynamické hry, které mohou způsobovat hluk. Je proto vhodné, pokud je to v rámci školy možné, vyhradit pro tyto programy vhodný prostor, kde nebudou žáci v rámci program rušit hlukem ostatní třídy.

Práce lektora se skupinou je velmi individuální, někdy se může zdát, že je poněkud nestandardní, např. tykání, atd. Lektor v práci se skupinou využívá vlastní metody práce a komunikace tak, aby byla pro žáky přitažlivá a motivovala je k aktivitě, ale zároveň musí dbát na vytváření bezpečné atmosféry a důvěry.

Velkou otázkou je přítomnost, nebo nepřítomnost pedagoga v průběhu aktivit. Ze zkušeností se přikláníme k tomu, aby byl třídní učitel ve třídě celou dobu přítomen. Je součástí třídy a program je pro pedagogy určitým způsobem náhledu na třídu, získání zpětné vazby třídy, porozuměním třídě atd. Je však nutné, aby učitel podílel na vytváření

bezpečného a tvůrčího prostředí při průběhu programu tím, že nebude zasahovat do výuky, komentovat chování žáků a nebo je posléze hodnotit, či dokonce za chování nebo vyjadřování kárat. V žádném případě nedoporučujeme program ve třídě, kde je již výskyt sociálně-patol. jevů. V takových případech je třeba již odborné pomoci školených pracovníků – metodika prevence a výchovného poradce.

Programy, užívané v projektu jsou jednou z mnoha možností, jak lze s žáky spolupracovat na utváření pozitivních vazeb v kolektivu, rozvíjet schopnosti komunikace a dialogu atd. Pedagog je může využívat ve své práci a obohacovat tak své metody práce s třídním kolektivem. Tyto aktivity však nejsou „samospasitelné“ a je třeba, aby se učitel důsledně věnoval žákům v osobnostní a sociální výchově a vedl s nimi komunikaci, apod., pak pro něj tyto aktivity mohou být obohacením jeho práce. Projekt by měl být v podstatě pokračováním soustavné práce učitele.

Je vhodné, aby před návštěvou konkrétních tříd se třídní učitel setkal s lektorem programu. Pedagog může vyjádřit svůj názor na třídu, eventuelně specifika třídy, problémy, zvláštnosti, atd. V případě žáků se SPU, ADHD, nebo při výskytu jiného, např. zdravotního omezení, je dobré, aby vyučující lektora na tuto skutečnost upozornil.

5 TECHNICKÉ ŘEŠENÍ PROJEKTU

5.1 Harmonogram projektu

Realizaci projektu plánujeme v tomto časovém rozvržení:

1. setkání: září - říjen
2. setkání: listopad - prosinec
3. setkání: leden – březen
4. setkání: duben - červen

5.2 Organizační zajištění projektu a přehledný rozpočet

Anotace na preventivní programy budou nabízeny Základním školám na Zábřežsku Domem dětí a mládeže, elektronickou poštou. Základní školy, které budou mít o program zájem, se mohou objednat telefonicky nebo e-mailem na kontaktní adresy DDM Zábřeh.

Programy se uskuteční v Domě dětí a mládeže anebo přímo v kmenových školách na základě předchozí domluvy. V tomto případě se náklady na realizaci projektu zvyšují o výši cestovních náhrad dle platných právních předpisů v době realizace projektu. Projekt počítá s jedním lektorem, který bude realizovat programy a předpokládanou návštěvností programů při průměrném počtu 25 žáků ve třídě, kteří absolvují všechny 4. setkání.

Za jeden realizovaný program (jedno setkání), je platba 30,- Kč na jednoho žáka.

Při průměru 25 žáků ve třídě, je platba za jedno setkání 750,-Kč.

Jedno setkání (750) násobeno 4x (setkání) je 3 000,- Kč. Za 12 proběhnutých setkání při průměru 25 žáků je celková platba od žáků za program 36 000,- Kč.

Náklady DDM...30,-Kč na dítě, zahrnuje materiální zajištění a provozní náklady.

Pomůcky pro realizování programů:

velké archy balicích papírů	400,-Kč
papíry A4	140,- Kč
silné barevné fixy 20 ks á 12,- Kč	240,-Kč
Rytmičkový bubínek djembe	1 200,- Kč
Kancelářské potřeby (propisky, lepicí páska, tužky)	200,- Kč
	2 180,- Kč

Tabulka č. 3. Náklady projektu

Do finančního rozpočtu se započítává odměna lektora..... 190,-Kč/hodinu.

Jedno setkání trvá 3 hodiny, tj.570,- Kč. V rámci jednoho programu (4 setkání) činí plat lektora 2280,- Kč. Při plánovaném počtu 12 tříd, které projdou programem, činí plat lektora 27 360,- Kč. Plat lektora zahrnuje přímou i nepřímou pedagogickou práci, včetně příprav, eventuálních konzultací s pedagogy nad rámce programu.

Celkové náklady rozpočtu činí 63 360,-Kč.

5.3 Návrh finančního řešení projektu

Pro realizaci projektu bude žádán finanční příspěvek z rozpočtu Olomouckého kraje, v oblasti prevence kriminality, sociální patologie a primární prevence drogových závislostí. O

poskytnutí finančních příspěvků rozhoduje na základě návrhu Rady Olomouckého kraje Zastupitelstvo Olomouckého kraje.⁹⁸

Na adrese citované ve zdrojích jsou uvedena podrobná pravidla a podmínky čerpání finančních příspěvků určených na významné projekty Olomouckého kraje pro rok 2013. Pravidla obsahují potřebné údaje o žadateli, podmínky a kritéria pro poskytnutí finančních příspěvků, náležitosti smlouvy a doplňující údaje a požadované podklady.

Finanční příspěvky se poskytují na základě průběžně podávaných písemných žádostí podaných od 1. ledna 2013 do 15. října 2013. Místem podání žádostí je podatelna Krajského úřadu Olomouckého kraje. Na finanční příspěvky není právní nárok a nemusí být poskytnuty v požadované výši. Jednomu žadateli lze poskytnout maximálně příspěvek do výše 1 mil. Kč. Poskytované příspěvky slouží jako doplňkový zdroj financování. Finanční příspěvek se poskytuje na základě smlouvy uzavřené mezi Olomouckým krajem a žadatelem.⁹⁹

V příloze č. 5 je přiložena žádost o zařazení projektu mezi významné projekty Olomouckého kraje. Struktura žádosti je uvedena v příloze. Žádost je také uveřejněna na internetových stránkách www.kr-olomoucky.cz.

⁹⁸ Olomoucký kraj. *Významné projekty*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-24]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/vyznamne-projekty-cl-680.html>

⁹⁹ Olomoucký kraj. *Významné projekty*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-24]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/vyznamne-projekty-cl-680.html>.

ZÁVĚR

Hlavním důvodem vytvoření návrhu tohoto projektu bylo propojení tvořivé dramatiky s prevencí. Cílem projektu bylo vytvoření programu zaměřeného na problematiku vztahů ve třídních kolektivech a realizovaného formou dramatických aktivit, prožitkových her a prvků osobnostně-sociální výchovy. Účelem této snahy bylo minimalizovat problémy a zabraňovat nežádoucímu chování žáků v budoucnu.

Při tvorbě projektu jsme vycházeli ze svých pracovních zkušeností, z vlastního zájmu o dramatickou výchovu a jejího uvedení do praxe. V první kapitole jsme se věnovali charakteristice organizace DDM Krasohled Zábřeh, pro kterou je projekt určen. Uvedli jsme základní informace o zařízení, školním vzdělávacím programu, ekonomické situaci, zkušenostech s realizací projektů a možnostech využití inovačního potenciálu. Součástí kapitoly byla vytvořena Swot analýza organizace DDM Krasohled Zábřeh.

Ve druhé kapitole jsme se zabývali předmětem a cílem projektu, cílovou skupinou, pro kterou byly programy určeny. Dále jsme se věnovali výstupu projektu, především významu dramatické výchovy ve vzdělávání, metodám užívaným v programu a zaměření projektu na skupinovou dynamiku.

Třetí kapitola se věnovala podrobnému popisu charakteristických znaků cílových skupin, šikaně jako příkladu rizikového chování dětí na 1. stupni ZŠ. Uvedli jsme způsoby motivace a nutná pravidla bezpečného prostředí při realizaci programu a charakteristiky současného a budoucího stavu. Dále se kapitola věnovala obecným charakteristikám jednotlivých setkání, struktuře setkání a podrobnému popisu průběhu jednotlivých lekcí.

Čtvrtá kapitola byla zhodnocením praktického použití programu, uváděla návaznost projektu na další aktivity a návaznost dalších aktivit na projekt. Součástí této kapitoly byl popis minimalizací rizik, spojených s realizací programů.

V páté kapitole vytvořili harmonogram a organizační zajištění a přehledný rozpočet. Uvedli jsme zde návrh finančního řešení projektu.

POUŽITÉ ZDROJE

Interní zdroje:

Koncepce rozvoje Domu dětí a mládeže (současnost, vize a perspektivy). 2012. PhDr.Richard Hrdina.

Rozhodnutí o zápisu DDM Zábřeh do školského rejstříku

In : KÚOK/43536/2009/OŠMT/7251. 2009.

Zřizovací listina, dodatek č.7 ke zřizovací listině Domu dětí a mládeže, nové uplné znění ze dne 19.12.2007.

Literatura:

DUBEC, M. *Zásobník metod používaných v OSV.* 1.vyd. Praha:Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-02-9.

KOLAŘÍK, M. *Interakční psychologický výcvik.* 1.vyd. Olomouc:Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 157 s. ISBN 80-244-1388-4.

KOLÁŘ.M. *Bolest šikanování.* 1.vyd. Praha1:Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog.* 1.vyd. Praha:Grada Publishing, a.s., 2007. 132s. ISBN 978-80-247-1541-4.

KOŤÁTKOVÁ, S. et al. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy.* 1.vyd. Praha:Karolinum nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. 222 s. ISBN 80-7184-756-9.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha:Portál, 2008. 216s. ISBN 978-80-7367-383-3.

REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba: Metody pro vedoucí skupin a učitele*. 1.vyd. Praha : Portál, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7367-317-8.

RYCHECKÝ, S. *Dramatická výchova nejen pro školu 2*. 2012. 1.vyd. Brno:Lužánky – středisko volného času, 2012. 286 s. ISBN 978-80-85038-02-6.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1.vyd. Praha:Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-717-8049-9.

ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 1.vyd. Praha:Portál, 2002. 232 s. ISBN 80-7178-689-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd.Praha:Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 3.vyd. Praha:Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-717-8678-0.

VODIČKOVÁ, M. (ed.). *Dramatické aktivity jako prevence sociálně patologických jevů*. 1.vyd. Olomouc:Univerzita Palackého, 2011. 91 s. ISBN 978-80-244-2956-4.

Internetové zdroje:

DDM Krasohled Zábřeh. *Výroční zpráva 2011-2012* [online]. Zábřeh: DDM Krasohled, 2012, [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/vyroni-zpravy>.

DDM Krasohled Zábřeh [online]. 2012 [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/o-nas/kdo-jsme>.

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, [online]. 2013 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>

Nováčková, J. Komunitní kruh. In: *RVP Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů.cz* [online]. 13. 12. 2005 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>.

Olomoucký kraj. *Významné projekty*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-24]. Dostupné z:

<http://www.kr-olomoucky.cz/vyznamne-projekty-cl-680.html>

ProjektOdyssey. *Metodiky OSV*. [online]. 2013. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z:

http://www.odyssey.cz/soubory/e_kurzy/jak_zlepsit_vztahy_v_nasi_tride_2_stupen_zs.pdf.

Informace poskytnuté rozhovorem:

Téma: Inovační potenciál DDM Krasohled Zábřeh.

Informace poskytl PhDr. Richard Hrdina, ředitel organizace, Zábřeh 29.12.2012.

Téma: Projekt klíče pro život, realizovaný v DDM Krasohled Zábřeh.

Informace poskytl PhDr. Richard Hrdina, ředitel organizace, Zábřeh 29.12.2012.

Téma: Výukové programy a jejich využití v DDM.

Informace poskytl PhDr. Richard Hrdina, ředitel organizace, Zábřeh 29. 12. 2012.

Téma: Využití preventivních programů na ZŠ.

Informace poskytla PhDr. Petra Tichá, metodik prevence ZŠ Školská 11, Zábřeh 25.3.2012.

SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

Tabulka č. 1 Přehled výnosů DDM Zábřeh v letech 2010 -2011

Tabulka č. 2 Přehled přímých výdajů DDM Zábřeh v letech 2007 – 2011

Tabulka č. 3 Swot analýza DDM Zábřeh

Tabulka č. 4 Náklady projektu

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Tabulka č.1 Aktualizovaná nabídka výukových programů DDM Zábřeh k lednu 2013¹⁰⁰

Věk/délka programu	Název programu	Obsah programu
MŠ, ZŠ/60 min.	Od vajíčka po stařečka	Funkce lidského těla, koloběh života
MŠ,ZŠ/90min	J.E. Welzl	Život lidí a zvířat na dalekém severu
MŠ, ZŠ/60 min.	Výtvarné čarování	Výtvarné tvoření s prvky environmentální výchovy
MŠ, ZŠ/60 min	Příroda mého města	Příroda města Zábřeh a pomoc zvířatům v zimě
MŠ, ZŠ/60 min	Keramika	Modelovací práce s hlinou, rozvoj tvořivosti
MŠ, ZŠ, SŠ/90 min	Po stopách Marca Pola	Přírodovědné a dějepisné poznávání Asie
MŠ, ZŠ, SŠ/90 min	Jižní Amerika	Vzdělávání dějin J. Ameriky, poznávání kultury Aztéků, Mayů a Inků a přírody Amazonie
5. tř. , 2.st. ZŠ/90 min.	Podnebná pásma Asie	Poznávání změn životních podmínek kontinentu
MŠ, ZŠ, SŠ/90 min.	Austrálie a Nový Zéland	Přírodovědné poznávání Austrálie, Oceánie a Nového Zélandu
MŠ, ZŠ, SŠ/90 min.	Evropa	Poznávání fauny a flory střední Evropy,

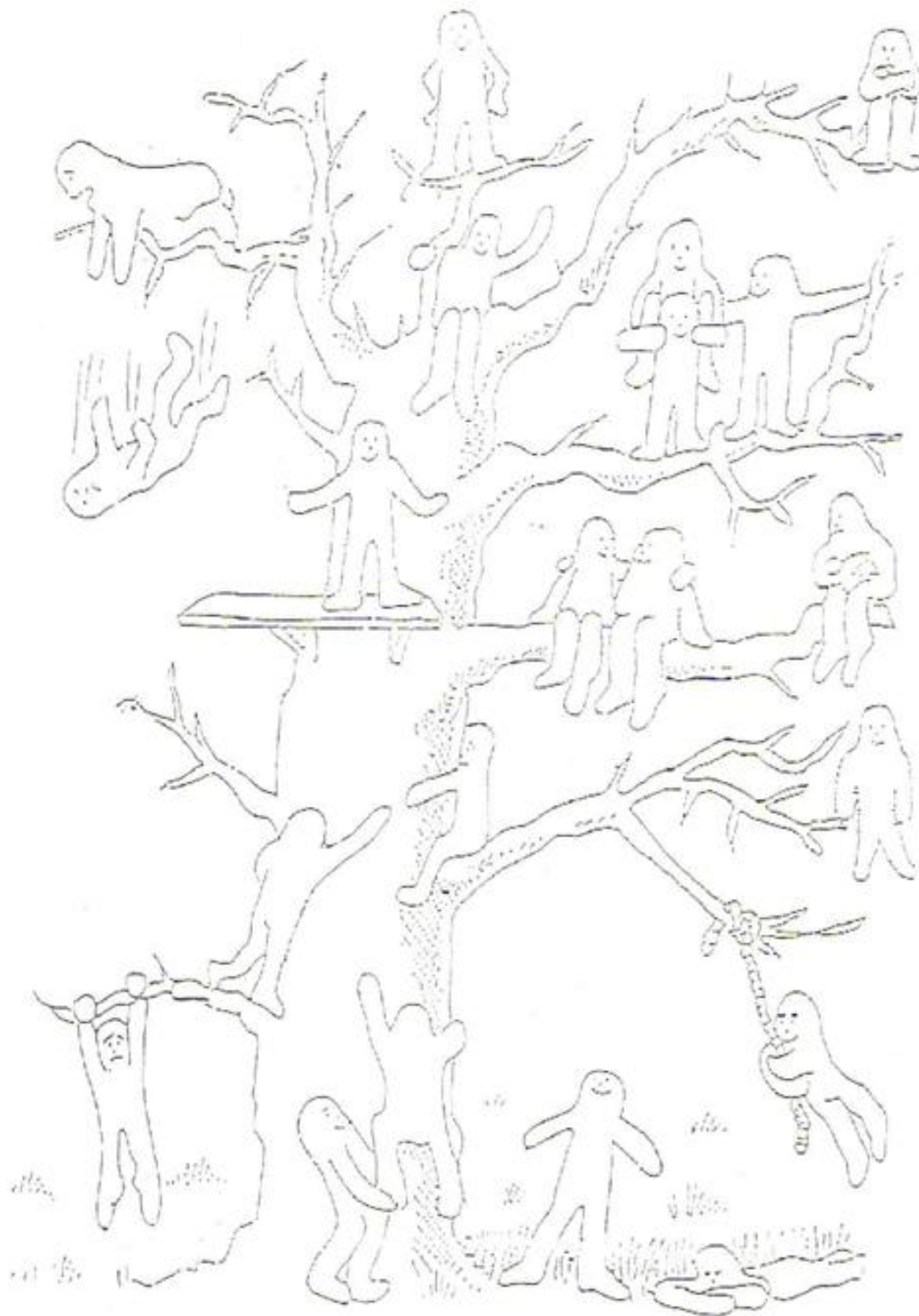
¹⁰⁰ DDM Krasohled. Nabídka výukových programů. In: *Pro školy* [online]. 2012 [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://ddm.zabreh.cz/pro-skoly>

		ochrana přírody
ZŠ,SŠ/90 min.	Člověk a příroda	Ovlivňování přírody ve všech dobách a promítání fotografií
MŠ, ZŠ, SŠ/90 min.	Na Safari do Afriky	Poznávání krásy africké přírody a problematiky tamějších lidí
MŠ. 1. st. ZŠ/90 min.	Dramaterapie	Dramatická výchova s prvky hudební výchovy
1. st. ZŠ/120,60,30 min.	Moje město	Zábřeh v jednotlivých částech poznávání města Zábřeh
2. st. ZŠ,SŠ/90 min.	Made -in	Odhalování propojenosti a závislosti světového obchodu
2. st. ZŠ,SŠ/60 min.	Fronta na banány	Seznámení s konceptem fair trade,porovnání cen, návrh ideálních pravidel pěstování a obchodu s banány
2. st. ZŠ, SŠ/120 min.	Pavučina vztahů	Program zaměřený na týmovou spolupráci a posilování vztahů mezi jednotlivými členy skupiny
2. st. ZŠ,SŠ/120 min.	Jak se díváme na svět	Pomoc při hledání vlastní cesty a žít v multikulturním světě
SŠ	Promítej i ty!	Projekt šesti nových snímků pro studenty středních škol
ZŠ,SŠ/délka programu dle domluvy	Dílna do nepohody	Nabídka různorodých aktivit – Zumba, kurzy sebeobrany, bubnování, keramika pro případ zájmů škol, např. v době přijímaček, atd.
MŠ,ZŠ/120 min.	Vánoce v DDM	Program s vánoční tematikou a výrobou dárků
MŠ,ZŠ/120 min.	Velikonoce v DDM	Program s velikonoční tematikou a výrobou jarních dekorací

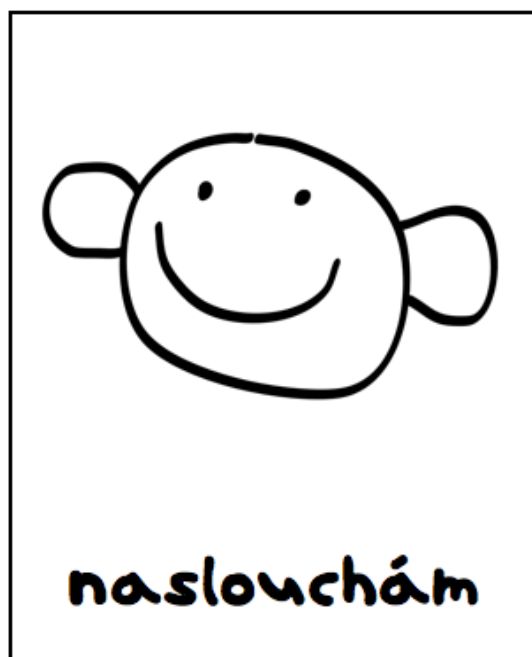
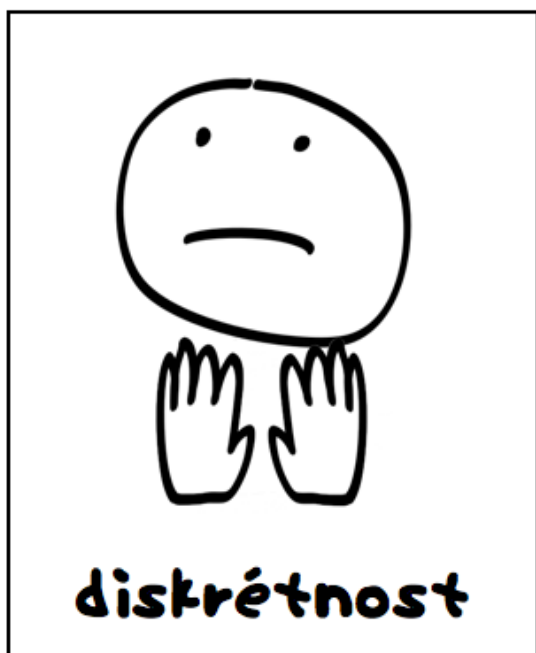
Příloha č. 2 – test Panáčků nálad 1. verze

Příloha č. 3 – test Panáčků nálad 2. verze

Příloha č. 4 – Piktogramy pro komunitní kruh

Příloha č. 5

Žádost o zařazení projektu mezi významné projekty Olomouckého kraje ¹⁰¹

ŽÁDOST

O ZAŘAZENÍ PROJEKTU MEZI VÝZNAMNÉ PROJEKTY OLOMOUCKÉHO KRAJE

NA ROK 2013

ROK: 2013

NÁZEV PROJEKTU: Preventivní programy pro ZŠ s využitím dramatických aktivit

1. ÚDAJE O ŽADATELI

a) Název žadatele: DDM Krasohled Zábřeh

Právní forma: příspěvková organizace

IČ: 60801514

b) Sídlo žadatele:

Ulice: Školská

Orientační číslo, domov.číslo: 9

Obec, část obce: Zábřeh

¹⁰¹ Olomoucký kraj. *Významné projekty*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-24]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/vyznamne-projekty-cl-680.html>

Okres: Šumperk

PSČ: 789 01

Telefon: 583 550 321

E-mail: ddm@ddm.zabreh.cz

www: ddm.zabreh.cz

c) Statutární zástupce žadatele (funkce):

Jméno a příjmení, titul: PhDr. Richard Hrdina

Adresa: Školská 9, Zábřeh

Telefon: 583 550 321

Mobil: 606 051 486

E-mail: hrdina@ddm.zabreh(tečka)cz

d) Bankovní spojení:

Číslo účtu: 1902377389

Banka, kód banky: 0800

2. ÚDAJE O PŘEDKLÁDANÉ ŽÁDOSTI

a) Cíl projektu (včetně územní působnosti):

Preventivní program, který využívá prvků dramatické výchovy a který by vhodně doplnil nabídku výukových programů na DDM, ale také mohl být regionálními školami (Zábřeh a okolí) využíván pro budování bezpečného prostředí ve škole.

b) Popis projektu (odůvodnění):

Projekt je určen žákům základních škol, konkrétně třídním kolektivům na 1. stupni (od 2. do 5. tříd). Program bude uskutečňován dle zájmu jednotlivých tříd. Projekt je zaměřený na posilování dobrých vztahů ve skupině, a tím napomáhá prevenci proti šikaně a bezpečnosti školního prostředí.

c) Účel příspěvku:

Příspěvek bude použit na celkovou realizaci projektu, tedy na pokrytí plateb žáků za programy, materiální zajištění a odměnu lektora.

d) Očekávané přínosy finančního příspěvku:

Přínos finančního příspěvku je převážně v zajištění preventivního programu žákům z regionu Zábřezska a možnosti nabídnout žákům bezplatnou návštěvu preventivního programu, neboť by žáci měli možnost navštěvovat program bezplatně a zpřístupnit tak preventivní program všem.

e) Způsob realizace projektu včetně časového harmonogramu:

Anotace na preventivní programy budou nabízeny Základním školám na Zábřezsku Domem dětí a mládeže, elektronickou poštou. Základní školy, které budou mít o program zájem, se mohou objednat telefonicky nebo e-mailem na kontaktní adresy DDM Zábřeh.

Výstupem projektu jsou čtyři na sebe navazující setkání. V jednotlivých setkáních je vždy zvoleno jedno téma a konkrétní aktivity, které rozšiřují a doplňují dané téma. V programech jsou využívány dramatické hry a aktivizační metody, které rozvíjí schopnost žáků k sebepoznání a sebehodnocení, komunikativní dovednosti a spolupráci, umožňují získat zkušenost a zpětnou vazbu a podporují pozitivní chování.

Harmonogram projektu:

1. setkání: září – říjen,
2. setkání: listopad – prosinec,
3. setkání: leden – březen,
4. setkání: duben - červen

f) Význam projektu pro Olomoucký kraj:

Působení v preventivní oblasti, vytvoření bezpečného prostředí ve školách, zlepšování vztahů ve školním prostředí, snižování sociálně patologických jevů a rizikového chování na regionálních základních školách.

g) Výstupy pro hodnocení projektu:

Projekt bude nabídnut Domem dětí a mládeže od září 2013 – do června 2014.

Předpokládaný počet tříd, které navštíví program za rok, je stanoven na minimálně 12 tříd.

V rámci absolvování jednoho preventivního programu jsou 4 setkání, uspořádaných systematicky do 4 návštěv během školního roku. Platba od žáků za jedno setkání je 30,- Kč, to znamená, že 1 žák zaplatí za 1. program (obsahující 4 setkání, 4x 30,- Kč) 120,-Kč

Při průměru asi 25 žáků ve třídě bude návštěvnost programu dohromady 300 žáků, těch kteří navštíví program ve čtyřech setkáních.

h) Odpovědná osoba za projekt (příp. odborný garant projektu):

Jméno a příjmení: PhDr. Richard Hrdina

Adresa: Školská 9, Zábřeh

Telefon: 583 550 321

Mobil: 606 051 486

E-mail: hrdina@ddm.zabreh.cz

i) Kontaktní osoba (pokud není totožná s odpovědnou osobou):

Jméno a příjmení: PhDr. Richard Hrdina

Adresa: Školská 9, Zábřeh

Telefon: 583 550 321

E-mail : hrdina@ddm.zabreh.cz

3. ROZPOČET PROJEKTU

a) Celkové náklady realizované akce:

Za jedno setkání je platba 30,- Kč na jednoho žáka.

Při průměrném počtu 25 žáků ve třídě je platba za jedno setkání 750,-Kč.

Za 12 proběhnutých setkání je celková platba od žáků 36 000,- Kč.

Materiální zajištění a provozní náklady programu jsou tedy 36 000,- Kč.

Jedno setkání (750,- Kč) násobeno 4- mi setkáními je 3 000,- Kč.

Do celkového finančního rozpočtu je nutno započíst odměnu lektora.

Odměna lektora je 190,-Kč/hodinu. Plat lektora zahrnuje přímou i nepřímou pedagogickou práci, včetně příprav, eventuálních konzultací s pedagogy nad rámce programu.

Jedno setkání trvá 3 hodiny, tj. 570,- Kč.

V rámci jednoho programu (4 setkání) činí plat lektora 2 280,- Kč.

Při plánovaném počtu 12-ti tříd činí plat lektora celkem 27 360,- Kč.

Celkové náklady rozpočtu jsou 63 360,- Kč.

Výše požadovaného příspěvku z rozpočtu Olomouckého kraje: 63 360,- Kč

Vlastní zdroje : 0,- Kč

Jiné zdroje: 0,- Kč

b) Struktura použití finančního příspěvku z rozpočtu Olomouckého kraje:

Náklady DDM...30,-Kč na dítě, zahrnují materiální zajištění a provozní náklady.

Pomůcky pro realizování programů:

velké archy balicích papírů	400,-Kč
papíry A4	140,- Kč
silné barevné fixy 20 ks á 12,- Kč	240,-Kč
Rytmický bubínek djembe	1 200,- Kč
Kancelářské potřeby (propisky, lepicí páska, tužky)	200,- Kč
	2 180,- Kč

c) **Žadatel vede své účetnictví v rámci: (nehodící se škrtněte)** - kalendářního roku
 (uved'te den a měsíc počátku i konce Vašeho hospodářského roku) - ~~hospodářského roku~~

4. PROHLÁŠENÍ ŽADATELE

Žadatel prohlašuje, že uvedené údaje jsou úplné a pravdivé a že nezatajuje žádné okolnosti důležité pro posouzení žádosti.

Současně prohlašuje, že nemá ke dni podání žádosti neuhrazené závazky po lhůtě splatnosti vůči státnímu rozpočtu, včetně správy sociálního zabezpečení, státním fondům, zdravotním pojišťovnám a vůči Olomouckému kraji včetně jím zřizovaných organizací. V případě, že žadatelem je obec, která je součástí svazku obcí (mikroregionu), nesmí mít nevypořádané závazky vůči tomuto svazku obcí (mikroregionu) a vůči jednotlivým obcím svazku (mikroregionu).

V případě neúplných či nepravdivých informací žadatel bere na vědomí, že je povinen ihned (po prokázání neúplnosti či nepravdivosti údajů) vrátit požadovanou částku na účet Olomouckého kraje.

Datum:

Podpis žadatele, příp. razítko:

1. **Doplňující podklady:** Náplň činnosti a popis již realizovaných aktivit (reference, odborné posudky apod.)
2. Závěrečné zprávy o realizovaných projektech na které byly poskytnuty finanční příspěvky z rozpočtu Olomouckého kraje